

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Syskonkontakten är viktig men...

- En kvalitativ studie av familjehemsföräldrars syn på de familjehemsplacerade barnens kontakt med sina biologiska syskon

SQ1562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp
Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits
Grundnivå
VT 2012
Författare: Olivia Perhamn och Jenny Hagvil
Handledare: Bengt Carlsson

Abstract

Titel Syskonkontakten är viktig men... – En kvalitativ studie av familjehemsföräldrars syn på de familjehemsplacerade barnens kontakt med sina biologiska syskon

Författare Olivia Perhamn och Jenny Hagvil

Nyckelord *familjehem, familjehemsplacerade barn, syskon, syskonrelation, uppdrag*

Syftet med denna uppsats är att undersöka hur familjehemsföräldrar upplever och hanterar de familjehemsplacerade barnens kontakt med sina biologiska syskon. Fokus ligger på kontakten med syskon som är placerade i andra familjehem men även kontakten med syskon som inte är placerade berörs i viss mån.

Vi har genomfört sju kvalitativa intervjuer med familjehemsföräldrar som har skilda erfarenheter på området. Uppsatsen behandlar vilket upplevt ansvar familjehemsföräldrarna har för att upprätthålla syskonkontakterna, hur de agerar för att upprätthålla dem, vilka hinder som kan finnas i denna del av uppdraget, hur de ser på syskon som fenomen och på specifika syskonrelationer samt hur de upplever det stöd och den handledning som de får av familjehemssekreterarna.

Vi har analyserat vår empiri utifrån symbolisk interaktionism, rollteori, socialkonstruktionism samt kognitiva strukturer.

Vi fann att många olika faktorer påverkade hur familjehemsföräldrarna upplevde och hanterade barnets syskonkontakter. Alla informanter utom en ansåg att kontakten med biologiska syskon var viktig men det fanns olika hinder i de enskilda fallen som komplicerade bilden. En slutsats i uppsatsen är att familjehemsföräldrarna har ett stort tolkningsutrymme i bedömningen av barnets syskonrelationer. Denna subjektiva bedömning styrde deras handlande och grad av engagemang. Familjehemsföräldrarna hade därmed genom sitt agerande makt att påverka barnets syskonrelationer. Ett bra samarbete mellan de olika familjehemmen där syskonen var placerade var viktigt för att syskonkontakten skulle kunna fungera så bra som möjligt. Det var även viktigt att familjehemsföräldrarna från familjehemssekreterarna fick det stöd och den handledning som de var i behov av.

Förord

Vi vill främst tacka de informanter som ställde upp och därmed gjorde studien möjlig. Vi vill även rikta ett tack till de familjehemssekreterare som fann informanter till studien och som dessutom varit behjälpliga under uppsatsens gång.

Vi tycker att det varit spännande, intressant och lärorikt att arbeta med denna uppsats och vi har fått möta många trevliga och engagerade människor!

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och problem	2
2.1 Definitioner av begrepp	3
3. Bakgrund	4
3.1 Familjehem	4
3.2 Kontakt med anhöriga	5
3.3 Syskonrelationer	6
3.4 Syskon och familjehemsplaceringar	7
3.5 Familjehemsverksamheterna i Göteborgs Stad	8
3.6 Familjehemsverksamheten som vår studie utgår från	8
4. Tidigare forskning	10
4.1 Fosterfamiljens inre liv	10
4.2 Samhällsvårdade ungdomars kontakter med föräldrar och syskon	11
4.3 Maintaining sibling relationships for children in foster and adoptive placements	11
5. Teoretisk referensram	13
5.1 Symbolisk interaktionism	13
5.2 Rollteori	14
5.3 Socialkonstruktionism	14
5.4 Kognitiva strukturer	16
6. Metod	17
6.1 Metod och material	17
6.2 Undersökningsinstrument	17
6.3 Förförståelse	18
6.4 Urval och materialinsamling	18
6.5 Litteratursökning	20
6.6 Hermeneutik och analysmetod	20
6.7 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet	20
6.8 Etik	21

7. Empiri och egna reflektioner	23
7.1 Kort presentation av informanterna	23
7.2 En del i familjehemmens uppdrag	27
7.3 Inställning till syskonkontakten	29
7.4 Är blod tjockare än vatten?	31
7.5 Det andra familjehemmet	33
7.6 Bedöms barnets syskonrelationer som viktiga?	35
7.7 Familjehemsverksamheten	37
8. Analys	39
8.1 En del i familjehemmens uppdrag	39
8.2 Inställning till syskonkontakten	41
8.3 Är blod tjockare än vatten?	42
8.4 Det andra familjehemmet	44
8.5 Bedöms barnets syskonrelationer som viktiga?	46
8.6 Familjehemsverksamheten	48
9. Slutdiskussion	50
9.1 Diskussion och slutsatser	50
9.2 Vidare forskning	52
9.3 Slutord	52
10. Referenslista	53
11. Bilagor	56
11.1 Informationsbrev	56
11.2 Intervjuguide	58

1. Inledning

80 procent av alla barn i Sverige har ett eller flera syskon (Statistiska Centralbyrån, 2011). Syskonrelationen är ofta den längsta relation som man har till en annan människa i livet. Den komplexa relationen till våra syskon med tillhörande bråk, samförstånd, lek, kärlek, konkurrens och lojalitet är en viktig del i hur vi utvecklas och hur vi skapar vår identitet. När barn till följd av en svår social situation placeras i familjehem beslutar ibland familjehemssekreterare att av olika skäl dela på syskonskaror som tidigare levit i samma familj. Detta betyder att syskon kan komma att bo i olika familjehem.

Det betonas både i lagtext och praktiskt arbete att de familjehemsplacerade barnen ska ha fortsatt umgänge med sina anhöriga under den tid de är placerade i familjehemmet. Tidigare har fokus främst legat på vikten av att barnet träffar sina föräldrar men på senare tid framhävs även kontakten med andra anhöriga som är viktiga för barnet, till exempel syskon. Den forskning som bedrivits på området har även den fokuserat på barnets umgänge med föräldrarna, men hur hanteras syskonkontakten med syskon i andra familjehem? Umgänget med de biologiska föräldrarna är viktigt för barnets förståelse för ursprung och sammanhang men även syskon är en viktig del av barnets ursprung.

Eftersom det är familjehemsföräldrarna som under placeringen ansvarar för omsorg om barnet innebär det att de även har ett ansvar när det gäller att upprätthålla barnets syskonrelationer. Hur denna kontakt mellan syskon ska ske finns dock inte lagstadgat och hur den upprätthålls kan se väldigt olika ut. Vi anser därför att det är av intresse att undersöka hur familjehemsföräldrarna upplever och hanterar syskonkontakten. De professionella kan betona att goda syskonrelationer är av stor vikt och även stötta familjehemsföräldrarna i dessa frågor. I praktiken blir det dock familjehemsföräldrarna som i vardagen ska sköta dessa kontakter.

En av oss författare, Olivia, gjorde sin praktiktermin (termin 5 på Socionomprogrammet) på en familjehemsverksamhet inom socialtjänstens ramar. Familjehemssekreterarna på denna arbetsplats hade under en tid funderat över denna fråga och sökte svar på hur familjehemmen upplever och hanterar syskonkontakten för de placerade barnen då de saknade djupare kunskap på området. Vi valde därför att undersöka detta närmare i vår uppsats.

2. Syfte och problem

Forskning visar att det är viktigt att bibehålla biologiska syskonrelationer men det kan vid familjehemsplaceringar uppstå olika hinder för att kunna hålla samman en syskonskara. Detta innebär att syskonskaror vid familjehemsplaceringar ibland delas. Även om utgångspunkten är att upprätthålla syskonrelationer verkar det i praktiken inte vara helt okomplicerat. På grund av detta samt det faktum att det saknas forskning på området vill vi titta närmare på hur familjehemsföräldrarna upplever dessa kontakter och vad det kan finnas för hinder som motarbetar kontakten.

Syftet med denna uppsats är därmed att undersöka hur familjehemsföräldrar upplever och hanterar de familjehemsplacerade barnens kontakt med sina biologiska syskon. Vi fokuserar i denna studie på syskon som är placerade i andra familjehem men vissa av frågorna berör även eventuella syskon som inte är placerade. Detta syfte leder oss fram till följande frågeställningar:

- Hur ser barnets situation ut och hur uppfattar familjehemsföräldrarna kontakten mellan syskonen? Vilket ansvar upplever familjehemsföräldrarna att de har gällande syskonkontakten? Anser de att detta ingår i uppdraget?
- Hur hanterar familjehemsföräldrarna barnets relationer till de biologiska syskon som är placerade i andra familjehem?
- Vad i syskonkontakten fungerar bra respektive mindre bra och hur hanterar familjehemsföräldrarna eventuella svårigheter som de möter?
- Hur ser familjehemsföräldrarna på syskonrelationer i allmänhet?
- Hur upplever familjehemsföräldrarna den handledning de får av familjehemssekreterarna i hur de ska hantera syskonrelationerna?

Vi har intervjuat sju familjehemsföräldrar. Avsikten blir därmed att exemplifiera hur familjehemsföräldrar *kan* uppleva och hantera syskonkontakterna, eftersom underlaget inte möjliggör någon generalisering. Vi har begränsat vår studie genom att endast inrikta oss på familjehemsföräldrarnas upplevelser och kommer därmed inte undersöka vilken bild de professionella eller barnen själva har av syskonkontakterna. En annan avgränsning är att vi har valt att fokusera på kontakten mellan syskon som är placerade i olika familjehem. Dock har även relationer till syskon som inte är placerade berörts i de fall då mer generella bilder av syskonrelationer efterfrågats samt då familjehemsföräldrarna själva valt att prata om dessa andra syskon. Vårt bakomliggande syfte med uppsatsen är att uppmärksamma ett ämne som tidigare inte fått så mycket utrymme samt förhoppningsvis ge familjehemsverksamheten djupare förståelse för hur familjehemsföräldrarna upplever och hanterar syskonkontakterna.

2.1 Definitioner av begrepp

Biologiska syskon: Personer som har en eller två gemensamma biologiska föräldrar (egen definition).

Handledning: ”Syftet med handledning är att underlätta och öka förmågan att ge god behandling, att ha en stödjande funktion i svåra och krävande situationer och vid etiska dilemman samt att motverka stress” (Ne¹).

Socialtjänst: Den myndighet som bedriver den kommunala sociala verksamheten. Socialtjänstens arbete utgår från Socialtjänstlagen och innebär bland annat att socialtjänsten har det yttersta ansvaret för att kommunens invånare ska få den hjälp de behöver (Ne²).

Familjehem: ”Enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran” (SoF 1981:750).

Familjehemsföräldrar: Föräldrarna i familjehemmet som har ansvaret för att tillgodose barnets behov under placeringstiden (egen definition).

Familjehemsverksamheten: I vår studie en del av socialtjänsten. Har som uppgift att rekrytera, utreda, handleda och stödja familjer som anmäler sitt intresse av att bli familjehem (Hasselgren & Henrikson, 2008).

Familjehemssekreterare: Professionell som arbetar på familjehemsverksamheten. Har som uppgift att rekrytera, utreda, handleda och stödja familjehem (Hasselgren & Henrikson, 2008).

Uppdrag: Omfattar vad som förväntas av familjehemmet, både rent generellt och specifikt för det individuella barnet (egen definition).

Familjehemsplacerade barn: Barn som av olika anledningar inte kan bo hemma hos sina föräldrar och därför blir placerade av socialtjänsten i ett familjehem under en period (Sundell & Thunell, 1997).

Placering: I vår uppsats en förkortning för familjehemsplacering (egen definition).

3. Bakgrund

3.1 Familjehem

Familjehem är en familj som får i uppdrag av socialtjänsten att ta emot ett barn som inte längre kan bo hemma hos sina biologiska föräldrar. Familjehem kallades förut för fosterhem.

”Med familjehem avses ett enskilt hem som på uppdrag av socialnämnden tar emot barn för stadigvarande vård och fostran eller vuxna för vård och omvårdnad och vars verksamhet inte är sådan att hemmet blir att anse som ett hem för vård eller boende” (Socialtjänstförordningen 1981:750).

Socialnämnden har ett stort ansvar för barn som far illa. I Socialtjänstlagen (SoL 2001:453) står det att läsa att alla åtgärder som rör barn ska ta hänsyn till barnets bästa (1 kap. 2 §). Barn som placeras i familjehem kan av olika orsaker inte bo hemma hos sina föräldrar. Familjehemmets uppdrag är att sörja för omsorgen om barnet och komplettera de biologiska föräldrarna under den tid som barnet är placerat hos dem. Det ingår även i uppdraget att stödja barnet i kontakten med dess biologiska familj (Sundell & Thunell, 1997).

Lagarna som reglerar vård utanför hemmet återfinns i Socialtjänstlagen. Normaliseringsprincipen är starkt förankrad i Socialtjänstlagen och innebär att insatser och vård så långt det är möjligt ska ske i den enskildes hem. Då detta inte är möjligt ger normaliseringsprincipen ändå att barnet ska placeras i familjehem framför institutioner för att åstadkomma en så hemlik miljö som möjligt för barnet (Fahlberg, 2009). Nordenfors (2006) menar att familjen i vår kultur förekommer som ett ideal för barnet att växa upp i. Institutioner har endast funnits som ett alternativ då det ansetts omöjligt att placera barnet i en familj (Höjer, 2001). Familjehemsplacering är därmed den vanligaste formen av placering utifrån SoL och Lagen om särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU 1990:52). Den 1 november 2010 var 11 900 barn placerade i familjehem (Socialstyrelsen, 2011).

I första hand ska det övervägas om det finns någon möjlighet för barnet att tas emot av någon anhörig eller annan närstående (6 kap. 5 § SoL). Detta innebär i praktiken att många av de familjehemsplacerade barnen är placerade hos släktingar. Är detta inte möjligt placeras barnet i ett familjehem som är utrett av socialnämnden för ändamålet (6 kap. 6 § SoL). Målsättningen är att barnet ska flytta hem till sina biologiska föräldrar så snart socialtjänsten finner det lämpligt eller möjligt. I 6 kap. 8 § SoL står att socialnämnden minst en gång var sjätte månad ska göra en bedömning av om vård utanför hemmet fortfarande är nödvändigt eller om barnet kan återvända hem. Samma paragraf säger även att överflyttning av vårdnaden från de biologiska föräldrarna till familjehemsföräldrarna ska övervägas om barnet har varit placerad i familjehemmet under tre år. Innan ett barn placeras i familjehem händer det att barnet får bo i ett så kallat ”jourhem” en tid. Anledningen till detta kan bland annat vara att det för tillfället inte finns något lämpligt familjehem för just detta barn eller att familjehemmet endast har möjlighet att ta emot barnet först senare (Fahlberg, 2009).

Beslut om att placera ett barn i familjehem kan ske utifrån både SoL och LVU. Placeringar som görs med stöd av SoL är på frivillig basis medan LVU är en tvångslagstiftning som kan tillämpas då föräldrarna inte ger sitt medgivande till vård enligt SoL. När ett barn placeras i familjehem, oavsett om det görs enligt SoL eller LVU, ska det enligt 11 kap. 3 § SoL upprättas en *vårdplan* för det placerade barnet. Vårdplanen ska bland annat innehålla en bedömning av vårdbehovet samt hur vården ska genomföras. Syftet med vården och hur det skall uppnås ska finnas redogjort för i vårdplanen. Vårdplanen ska vara tydlig och noga genomarbetad för att vårdnadshavaren och eventuellt barnet ska kunna ta ställning till vården. För att på ett mer detaljerat sätt beskriva vården och dess olika delar bör vårdplanen kompletteras med en konkret *behandlingsplan* (Erman, 2003).

Att ett barn placeras i familjehem kan bland annat bero på att föräldrarna inte kan tillgodose barnets behov av omvårdnad och trygghet. Det handlar i dessa fall om brister i barnets hemmiljö och kan bland annat bero på missbrukande/psykiskt sjuka föräldrar eller att barnet utsätts för misshandel eller sexuella övergrepp (Sundell & Thunell, 1997). Då föräldrar skadar sitt barn fysiskt/psykiskt eller åsidosätter det så kraftigt att barnets hälsa och psykiska utveckling riskeras brukar det benämnas som *omsorgssvikt*. Detta begrepp tydliggör lagtextens begrepp om *barn som far illa* (Lundén, 2010). Föräldrar som får sina barn placerade i familjehem lever ofta i en svår ekonomisk situation vilken kan leda till svårigheter att ta hand om sina barn (Höjer, 2001). I andra fall kan en familjehemsplacering bero på att barnet själv har svårigheter, till exempel drogproblem, självskadebeteende, kriminalitet, missbruk eller prostitution. Denna typ av problematik är vanligare när det gäller tonåringar (Sundell & Thunell, 1997).

3.2 Kontakt med anhöriga

Synen på familjehemmens uppdrag och barnets kontakt med sina anhöriga har förändrats under de senaste decennierna, mycket på grund av forskning som gjorts om barn och vikten av att barn har fortsatt kontakt med sitt ursprung (Höjer, 2001). Höjer skriver att familjehemmets uppdrag idag inte går ut på att ersätta de biologiska föräldrarna, de ska istället ha en vårdande funktion där det ingår att hjälpa barnet att upprätthålla en kontakt med sina anhöriga. Det läggs därmed stor vikt vid att barn som är placerade i familjehem ska ha kontakt med sina biologiska föräldrar och andra anhöriga. Samhörigheten med anhöriga finns lagstadgat i Socialtjänstlagen:

”Vården bör utformas så att den främjar den enskildes samhörighet med anhöriga och andra närstående samt kontakt med hemmiljön” (6 kap. 1 §).

Familjehemmet förväntas utifrån ovanstående lagtext stötta och hjälpa barnet till kontakt med sina anhöriga och andra närstående. De biologiska föräldrarna är i de flesta fall fortfarande vårdnadshavare för barnet vilket innebär att familjehemmen ska vårda och ansvara för någon annans barn utan att ha den juridiska bestämmanderätten (Höjer, 2001). Hur mycket och hur ofta barnet ska träffa sina anhöriga kan se ut på olika sätt och det krävs en bedömning i varje enskilt ärende.

Hur mycket barnet ska träffa sina anhöriga är ett omdiskuterat ämne som under de senaste decennierna präglats av i huvudsak två olika inriktningar; *behovs-* och *relationsorienterad syn* (Höjer, 2001). Den behovsorienterade synen fokuserar på

att barnet behöver en trygg relation till sina familjehemsföräldrar och att den relationen ska kunna utvecklas utan sammanblandning med barnets biologiska föräldrar. Den relationsorienterade synen lägger istället fokus på att barnet behöver få tillgång till sina anhöriga och hålla kontakten med dem för att det anses gynna barnets identitetsutveckling. Barn behåller inre bilder av sina anhöriga och att inte få träffa dessa anhöriga skulle kunna leda till att fantasibilder av personerna skapas. Sådana fantasibilder är enligt den relationsorienterade synen ogynnsamma för barnen. Dessa bilder kan innebära att barnet bildar sig en orealistisk uppfattning om sina anhöriga. I Sverige idag är den allmänna uppfattningen att det är bra för familjehemsplacerade barn att ha en så god kontakt som det går med sina anhöriga. Därför försöker man vid familjehemsplaceringar idag främja en sådan kontakt (Höjer, 2001).

3.3 Syskonrelationer

Syskonrelationer blir för de allra flesta den längsta relationen i livet och är enligt Robert Sanders (2004) en komplex relation som ofta förändras på olika sätt under livets olika skeden. Syskon kan vara viktiga som stöd och har ofta en vårdande funktion som kan leda till en stark allians syskonen sinsemellan. Lennéer-Axelsson (1991) menar att det på grund av det faktum att syskon är en del av samma familj, och för att de känner sig som jämlikar, skapas en speciell relation. I boken ”Olika som bär” återges en intervju med två syskon och deras syn på syskonrelationer:

”Det är något märkvärdigt, att det finns någon som vet hur det var att bada i sommarsjön, som vet hur filen smakade och hur det såg ut vid matbordet där hemma i den stora lägenheten. Minnena, upplevelserna blir större när vi kan dela dem. Det är något mycket värdefullt - att vara vittnen till varandras liv.” (Lindström, 1991:13).

Lennéer-Axelsson (1991) menar vidare att föräldrar alltid har ett överläge gentemot sina barn och att de därför inte kan ingå i den unika enhet som syskon bildar. Enheten kan för syskonen fungera som en motmakt gentemot föräldrarna och erbjuda beskydd. I större syskonskaror bildas ofta olika allianser vilket kan innebära att någon hamnar utanför och leda till varaktiga känslor av ensamhet. Lennéer-Axelsson skriver även att föräldrars egna erfarenheter av syskonrelationer påverkar hur deras barn kommer att utveckla relationer sinsemellan.

Sanders (2004) skriver att syskonrelationen är den första relationen där barnet tvingas konkurrera med någon annan. Känslor av rivalitet gör att små barn i syskonrelationer kan visa aggressiva känslor mot varandra, samtidigt som de tvingas att utveckla en förmåga att behärska sig. Barn tenderar även att vara mindre egocentriska om de har fått konkurrera och förhandla med ett eller flera syskon. Äldre syskon lär genom fantasilekar sina yngre syskon att leka på ett visst sätt som föräldrar inte kan göra. Det positiva med att syskon ingår i en enhet som två likvärdiga, kombinerat med enhetens innehållande tvister leder till att barnen utvecklar en förmåga av att förstå orsak och samband. Syskonrelationer tycks även underlätta den kognitiva och känslomässiga utvecklingen hos barn (Sanders, 2004).

Bo Eneroth (1991) diskuterar hur han som ensam barn ofta förundrats över hur syskon *söker* konflikter och bråk hos varandra. Han menar att det finns något unikt i syskonrelationen då det snabbt kan svänga från ett storbråk till att syskonen ifråga är bästa vänner. Eneroths intryck är att bråken, kamperna och de

elaka orden syskon emellan är det som behövs för att kärleken ska kunna vara obegränsad utan att bli för intensiv. Trots bråk och hårda ord tar syskon ofta för givet att den andre står kvar och att relationen består.

3.4 Syskon och familjehemsplaceringar

Sanders (2004) menar att det ibland finns skäl att dela på syskon men att det är viktigt att besluten är noga övervägda och att skälen för en splittring av syskon är legitima. Han utgår ifrån tre punkter då han beskriver goda skäl för att utgångspunkten ska vara att placera syskon *tillsammans*:

1. Syskon föredrar själva att placeras i samma familjehem

Att bli placerad i ett nytt hem innehållande nya okända vuxna innebär en oerhört stor omställning och syskon kan i dessa fall bli ett skydd och stöd för varandra. Det kan även vara viktigt för barnen att kunna prata med sitt syskon om den biologiska familjen. Sanders menar att flera studier just visat att syskon vanligtvis vill bli placerade i samma familjehem som sina syskon men att barn ofta har en stark åsikt om vem eller vilka syskon de vill/inte vill bli placerade tillsammans med.

2. Placeringar av syskon ihop bibehåller en naturlig koppling till barnets nätverk

Att dela syskonskaror kan enligt Sanders innebära att syskonen blir fråntagna den naturliga kopplingen till sitt nätverk. Denna förlust kan leda till känslor av saknad, ilska, frustration, hjälplöshet och meningslöshet.

3. Placeringar i samma familjehem - bättre resultat av vården

Sanders presenterar olika studier som visar att syskon på olika sätt kan vara en bidragande orsak till ett bra utfall av vården. Bland annat så har det visat sig att syskon som placerats tillsammans känner mindre oro och ångest än barn som delats. Barn som placerats tillsammans visade sig även ha mindre beteende- och känsloproblem, dock hade barnen som placerats ihop en högre grad av vissa psykiska problem. Andra studier visar dock att syskon som delats presterade bättre i skolan under tiden som de var placerade. Sanders menar att spridningen på forskningsresultaten angående placeringar av syskon innebär att det krävs en noga bedömning i varje enskilt ärende om det är bäst att dela på syskon eller inte. Det finns inte något rätt svar på vad som är bäst för barn rent generellt.

Det är idag en allmän uppfattning hos professionella att bibehålla syskonrelationer är viktigt för familjehemsplacerade barn. I litteraturen återfinns många företrädare för denna ståndpunkt. Herrick & Piccus (2005) argumenterar övertygande i en artikel om hur viktigt det är att placera syskon tillsammans så långt det är möjligt. De anser att en sådan placering alltid ska vara den självklara utgångspunkten och eventuella hinder för detta ska aktivt motarbetas. Författarna menar att syskonrelationen rymmer möjlighet att ge stabilitet, trygghet, stöd, kärlek och permanenta relationer, speciellt i den oroliga tid som en placering innebär. Syskon har i de flesta fall en delad historia med erfarenheter som gör att de kan förstå varandra på ett djupare plan. De tar upp att det i vissa fall inte kan vara möjligt att placera syskon i samma familjehem till följd av säkerhetsskäl. De betonar dock att en oro för problematiska relationer mellan syskonen inte

automatiskt kan innebära att man delar på dem. Då förespråkar de att man tar hjälp av psykologisk handledning för att läka relationen.

Det finns olika anledningar till att man trots en strävan att hålla samman syskon väljer att separera dem vid placering. Shlonsky et al. (2005) har delat in anledningarna till att man delar på syskon i följande kategorier. Viktigt att nämna är att dessa kategorier utgår från amerikanska förhållanden.

1. Syskonen hade alla olika speciella behov och krävde för mycket tid och uppmärksamhet för att ett och samma familjehem skulle klara av att möta de behoven hos barnen. Det kunde även handla om att ett eller flera av syskonen hade beteendeproblem eller ett sexualiserat beteende.
2. Syskonskaran var stor och det var svårt att hitta ett familjehem som kunde ta emot alla barnen. Stor åldersskillnad mellan syskonen, att placeringarna gjordes vid olika tidpunkter, att syskonen aldrig hade bott tillsammans eller att det fötts fler syskon efter det att de andra i syskonskaran placerats.
3. Organisatoriska faktorer såsom politiska beslut, riktlinjer uppifrån och brist på resurser. Även åsikter och övertygelser hos både professionella och familjehem spelade in.

3.5 Familjehemsverksamheterna i Göteborgs Stad

Socialnämnden har ansvaret för att barn som inte längre kan bo hemma får en plats i ett familjehem eller Hem för Vård och Boende (HVB-hem). I Göteborgs Stad gjordes 2008 en granskning av familjehemsverksamheterna i åtta stadsdelar (Hasselgren & Henrikson, 2008). Familjehemsverksamheterna har som uppgift att rekrytera, utreda, handleda och stödja familjer som anmäler sitt intresse att ta emot barn i sitt hem. Socialnämnden har ansvar för att placerade barn ska få god vård och att familjehemmet ska vara utrett. Utredningen av familjen ska vara noggrann och syftar till att bedöma familjens starka och svaga sidor för att kunna avgöra lämpligheten att familjen tar emot ett barn. I rapporten framkommer att utredningen även syftar till att få en generell bild av familjen för att en så bra matchning som möjligt senare ska kunna göras mellan barn och familj. Det finns inte någon nationell dokumentation om hur arbetet kring rekrytering, utbildning och handledning av familjehem ska organiseras (Sundell & Thunell, 1997). Rapporten visar sammanfattningsvis att familjehemsverksamheterna i de olika stadsdelarna arbetar på olika sätt kring dessa frågor och att den centrala styrningen av arbetet är begränsad (Hasselgren & Henrikson, 2008).

3.6 Familjehemsverksamheten som vår studie utgår från

Det finns som ovan nämnts skillnader i hur man arbetar på de olika familjehemsverksamheterna i Göteborgs Stad och även få lagar och riktlinjer kring placeringar av syskon i olika familjehem samt hur kontakten mellan syskonen ska skötas. Vi redogör därför här för en intervju som vi genomfört med en familjehemssekreterare som arbetar på den familjehemsverksamhet som vår studie utgår från.

På familjehemsverksamheten utgår man från att syskonskaror ska placeras i samma familjehem eftersom syskonrelationen ses som en väldigt viktig relation, dock krävs det en enskild bedömning vid varje enskilt ärende. Familjehemssekreteraren menar att individerna i en syskonskara alla kan ha stora

behov och därför kan behöva varsin familj för att kunna få den uppmärksamhet som krävs. Det kan också bli problematiskt för familjehemmet att ta hand om flera barn som alla har stora behov vilket i vissa fall kan leda till omplaceringar. Att omplacera barn som en gång blivit placerade i en familj vill man undvika till varje pris vilket ibland innebär att man från början väljer att placera syskon i olika familjer. I vissa fall kan det vara så att ett av syskonen har stora behov vilket kan innebära att det andra syskonet blir ”osynligt”, det kan då vara ett medvetet val att placera syskon i olika familjehem för att de båda ska få möjlighet att synas och utvecklas. En annan anledning till att syskonskaror ibland delas kan handla om att relationerna mellan syskonen är destruktiva och att barnen bedöms vara farliga för varandra.

Familjehemsverksamheten försöker matcha familjehemmen där delade syskonskaror ska placeras, bland annat genom att de bor geografiskt nära. De gör även en bedömning av om de tror att familjehemmen kan komma bra överens. Hon menar att de är noga med att prata med familjehemmen om att syskonkontakten är en viktig del i uppdraget. Familjehemssekreterarens uppfattning är att syskonkontakten fungerar väldigt olika, ibland fungerar det problemfritt medan det i andra fall fungerar mindre bra.

4. Tidigare forskning

Relationen och umgänget mellan barnet och dess biologiska föräldrar har i den svenska barnavården haft hög prioritet, detta har lett till att även många studier haft fokus på just denna aspekt (Höjer, 2001). Det blir därmed svårare att hitta forskning som specifikt berör ämnet för vår studie, många studier är även relativt tidigt daterade. Till följd av att arbetet med familjehem samt synen på syskonrelationer har förändrats genom åren kan det därför vara missvisande att i alltför hög grad redovisa äldre studier som inte är representativa för hur dagens arbete med familjehem bedrivs.

Familjehem är inte en exklusiv vårdform bara i Sverige utan existerar även i andra länder. Om man tittar utanför Sveriges gränser hittar man internationell forskning som behandlar frågan om syskonkontakter för familjehemsplacerade barn. Det är viktigt att vara medveten om att det kan finnas stora skillnader i rådande förhållanden världen över och att studier från andra länder inte helt okritiskt kan överföras till svenska förhållanden. Ett lands lagar, regler och normer för både hur familjehemsvården ser ut samt vilka föreställningar om syskonkontakt som råder påverkar hur det professionella arbetet utformas.

Nedan redogör vi inte bara för svensk forskning utan även för en amerikansk vetenskaplig artikel. Även om denna artikel utgår från amerikanska förhållanden anser vi att den tillför viktig kunskap som är relevant för vårt ämne. Med tanke på att den svenska forskningen på området är begränsad blir det nödvändigt att göra en internationell utblick.

4.1 Fosterfamiljens inre liv

Ingrid Höjer (2001) har i sin avhandling "Fosterfamiljens inre liv" skrivit om vad som händer när en familj öppnar upp sina gränser och blir familjehem. Höjer menar att ett familjehemsuppdrag inte bara innebär att ta emot det enskilda barnet, utan att det även förväntas att familjen tar emot barnets biologiska familj, andra närstående och de inom socialtjänsten som arbetar med ärendet. Detta innebär att gränserna till familjesystemet öppnas upp och att familjen inte på samma sätt som förut kan bestämma när de vill stänga sina gränser. Resultatet i studien visar att det varierade hur ofta barnet träffade sina anhöriga och vilken relation familjehemmet hade till dem. Vissa uttryckte att de redan innan uppdragets början hade haft en inställning om att föräldrakontakten särskilt skulle bli svår att hantera. En del tyckte att kontakten under uppdragets gång blev lättare att hantera än de trott. Andra berättade om hur de från början hade en inställning om att göra väldigt mycket för att kontakterna till barnets anhöriga skulle fungera men att de tyckte det blev tungt att bära. Höjer menar att det bland hennes informanter fanns en inställning om att kontakten med barnets anhöriga var viktig, däremot fanns det hos flera av familjerna en fråga kring vems behov som skulle styra kontakten. En återkommande åsikt hos familjehemmen var att de biologiska föräldrarnas behov sattes före barnets.

4.2 Samhällsvårdade ungdomars kontakter med föräldrar och syskon

Sallnäs och Lundström (2009) har genomfört en studie där 272 ungdomar, placerade i familjehem och vid institutioner, har svarat på frågor om deras kontakt med sin biologiska familj. De unga var vid undersökningstillfället placerade och hade en vårdtid på minst sex månader. Resultatet visade att det geografiska avståndet mellan familjen och institutionen/familjehemmet var en viktig aspekt då det kunde möjliggöra eller försvåra kontakten med ungdomens biologiska familj. Angående syskonkontakten hade över hälften av ungdomarna (55%) en någorlunda regelbunden kontakt med sina syskon (en gång i månaden eller oftare) och kontakten tycktes vara tätare om den unge var placerad på institution. Bland unga som var placerade i familjehem saknade 12% helt kontakt med sina syskon, medan denna siffra visade sig vara 5% bland ungdomarna på institution. Studien visade även att 55% av ungdomarna ville ha mer kontakt med sina syskon, även här var siffran högre för de ungdomar som bodde på institution. Det visade sig därmed vara en skillnad i omfattningen av kontakten med den biologiska familjen beroende på vårdformen, ungdomar som var institutionsplacerade visade sig ha en tätare kontakt än ungdomar som var placerade i familjehem. Detta kan enligt Sallnäs och Lundström bero på att det på institutioner finns större möjligheter till kontakt och en mer öppen inställning till de ungas biologiska familjer, medan det i forskning visat sig att familjehem kan ha svårt att öppna upp sin familj för ungdomens biologiska familj. Familjehemmen har i större utsträckning placeringar där de är tänkta att fungera som ”nya föräldrar” åt de unga vilket skulle kunna höra samman med eventuella svårigheter att släppa in den unges biologiska föräldrar.

Sallnäs och Lundström (2009) menar att deras resultat kring syskonkontakten visar att ju mindre kontakt ungdomarna hade med sina syskon, desto mer kontakt ville de ha. Detta resultat var uppenbart på ett sätt som skiljde sig från synen ungdomarna hade om deras föräldrakontakt. Resultaten från studien visar inget om de bakomliggande orsakerna till önskad och egentlig kontakt med den biologiska familjen. Det skulle kunna handla om att ungdomen själv inte har realistiska förväntningar och att den biologiska familjen inte kan eller vill uppfylla dessa. Socialtjänsten eller personerna i vårdmiljön skulle också kunna vara bidragande orsaker till hur den egentliga kontakten ser ut, kanske får de unge inte det stöd i sina familjekontakter som behövs. Sallnäs och Lundström menar att resultatet av deras undersökning emellertid visar på att det utifrån de placerade ungdomarnas ståndpunkt finns mycket att förändra till det bättre. Författarna skriver vidare hur andra studier visat att socialarbetare lägger ner mer arbete på att yngre barn ska kunna ha kontakt med sin biologiska familj, medan tonåringar får klara sina kontakter mer på egen hand. Resultatet i Sallnäs och Lundströms studie tyder dock på att personer inom det sociala arbetet även har en viktig roll i tonåringars familjekontakter.

4.3 Maintaining sibling relationships for children in foster and adoptive placements

Författarna till denna artikel redogör och diskuterar resultatet för en kvalitativ studie genomförd i staten Kalifornien (James et al., 2008). Författarna betonar att det i denna stat finns tydliga riktlinjer som säger att man alltid ska överväga att placera syskon tillsammans och, i de fall där det inte är möjligt, arbeta för att

bibehålla syskonrelationerna. Studien omfattade 14 semi-strukturerade intervjuer med omsorgsgivare för placerade barn på ämnet syskonrelationer. I några fall fanns det släktband till det placerade barnet.

Författarna konstaterar att det fanns stora variationer i hur mycket kontakt barnen hade med sina syskon och att kvalitén på kontakten var av mycket olika karaktär. Många olika faktorer påverkade hur syskonkontakten såg ut. En viktig faktor var hur barnens livssituation såg ut och om de någon gång hade levt tillsammans med sina syskon tidigare. De syskon som aldrig hade levt tillsammans hade mycket lite eller ingen kontakt alls. James et al. har i sitt material funnit att ju mer kontakt i vardagen som syskonen haft i det förflutna desto mer kontakt hade de då studien genomfördes.

Ett resultat i studien som vi fann intressant var att omsorgsgivaren i många fall fyllde en funktion som "gatekeeper" – vilket man på svenska kan översätta med ordet grindväktare. De hade med andra ord stor möjlighet att påverka hur syskonkontakten såg ut i praktiken för de placerade barnen. I de fall som studien undersöker hade de professionella en mycket liten roll i upprätthållandet av syskonkontakter när barnen väl var placerade. Därför menar författarna att det är avgörande att omsorgsgivaren i det specifika fallet anser att kontakten med syskon är viktig för att relationen ska kunna bibehållas. Vissa av omsorgsgivarna intog en aktiv roll i att uppmuntra kontakt och se till att syskon träffades. Andra upplevde att deras försök att ge näring åt syskonrelationerna var lönlösa eftersom de inte hade mottagits väl av barnen. Detta kunde resultera i frustration och att man helt enkelt slutade försöka. Den tredje gruppen var, i motsats till den första, aktiva i rollen att kontrollera och begränsa syskonkontakterna. Orsakerna till detta beteende var att de försökte skydda barnet och den egna familjen från kontakter som de ansåg var negativa och rent av skadliga. Den sista gruppen såg ingen anledning till att skapa/bibehålla syskonrelationerna.

Den specifika relationen mellan syskonen påverkade även hur omfattande kontakten var, hade barnet själv inget intresse av att träffa sitt syskon blev det svårare att upprätthålla kontakten. Vissa av barnen hade ambivalenta känslor för sina syskon. I de fall där även omsorgsgivaren var tveksam till syskonkontakten påverkades barnen av dennes inställning vilket ledde till att barnen förblev motvilliga till kontakt med detta syskon.

5. Teoretisk referensram

Vi eftersträvar i vår uppsats att försöka förstå familjehemsföräldrarna; hur de tänker, upplever, agerar och *varför* de tänker, upplever och agerar som de gör. Den teoretiska referensram vi utgår ifrån för att i analysen fördjupa förståelsen för vårt material består av de teorier/begrepp som följer nedan. Gemensamt för dem alla är att de beskriver verkligheten som socialt konstruerad.

5.1 Symbolisk interaktionism

Symbolisk interaktionism är ett socialpsykologiskt perspektiv som försöker förstå mänskligt beteende med interaktionen mellan människor som central utgångspunkt. Trost & Levin (1999) skriver att det finns många olika former av symbolisk interaktionism men att det finns gemensamma grundläggande drag. Charon (2006) presenterar fem centrala tankar som grund för den symboliska interaktionismen:

1. Människan är en social varelse som interagerar med andra människor. Fokus ligger på vad som utspelar sig mellan människor, allting skapas genom denna interaktion.
2. Människan är en tänkande varelse som även interagerar intrapsykiskt inom sig själv med hjälp av den egna tanken.
3. Människan definierar alltid den situation hon befinner sig i, även om situationen existerar också utanför individen så är det just definitionen som är intressant för symboliska interaktionister.
4. Människans agerande är ett resultat av den tolkning hon gjort av situationen hon befinner sig i, den tolkningen sker alltid i nuet. I nuet kan dock även tidigare uppfattningar av interaktion finnas närvarande och påverka tolkningen.
5. Människan är en aktivt tolkande varelse, hon är inte bara en passiv mottagare av en objektiv verklighet.

Trost & Levin (1999) betonar att detta inte är en fulländad teori utan ett teoretiskt *perspektiv* eftersom symbolisk interaktionism oftast inte gör anspråk på att förklara eller förutsäga skeenden, utan snarare förstå dem. Förmågan till reflexivt tänkande gör människans handlingar till ett ytterst komplext fenomen. Att studera mänskligt beteende blir på så vis ett hjälpmedel för att få kunskap om de processer som sker inom människan (Carle et al., 2006).

Charon (2006) skriver att man inom symbolisk interaktionism inte ser människan som en produkt som är skapad och kontrollerad av samhället. Det är istället individens definitioner av detta samhälle som blir relevant. Denna definition är alltså beroende av mänsklig interaktion samt den ständigt pågående tankeverksamheten. Definitionen är därmed dynamisk och föränderlig. Eftersom människan enligt detta perspektiv är aktör i sitt eget liv är hon också fri att handla som hon vill, även om denna frihet har sina begränsningar.

”Definitionen av situationen” är därmed ett centralt begrepp inom detta teoretiska perspektiv. Från detta begrepp har det s.k. Thomasteoremet vuxit fram: ”If men define situations as real, they are real in their consequences” (Trost & Levin,

1999). Det är alltid den subjektiva tolkningen av situationen som styr handlingen. Viktigt att nämna är att valet att inte handla även det är en handling.

Vi tillskriver, genom socialisationsprocessen och i interaktion med andra, objekt sociala betydelser, därigenom förstår vi verkligheten (Charon, 2006). Sociala objekt kan innebära allt från fysiska föremål till människor, ord, känslor och symboler. Vi tillskriver dessa symboler en kollektiv mening och skapar på så sätt vår sociala verklighet, genom att man definierar situationen på ett likartat sätt öppnas möjligheten för ett meningsfullt utbyte. Den mening jag tillskriver en symbol i ett visst sammanhang påverkar mitt handlande (Trost & Levin, 1999). Den sociala verkligheten kan med andra ord förändras i och med nya insikter/perspektiv/värderingar/mål hos den enskilda människan.

5.2 Rollteori

Enligt rollteorin innehar alla människor i en viss grupp roller. Trost & Levin (1999) redogör för hur Ralph Linton definierade rollteorin. Linton menade att dessa roller innebär ett antal olika *positioner* som står i förhållande till varandra. De olika positionerna har vissa (uttalade eller icke uttalade) *förväntningar* riktade mot sig, d v s normer och regler som styr hur man i den positionen ska agera och bete sig. Detta skapar en process hos individen, denna process leder fram till den *roll* individen upplever sig ha. Individens beteende, såväl som idéer och värderingar, blir en produkt av denna roll. Det kan finnas en stor skillnad i hur individen upplever förväntningarna, det kan därför vara fruktsamt att skilja mellan sända och mottagna förväntningar. Det subjektiva mottagandet får stort utrymme i agerandet. En människa har aldrig bara en enda roll utan, i olika sammanhang får vi också olika delroller eftersom vi ingår i olika grupper. Vi kan även besitta flera positioner i ett och samma sammanhang.

Ervin Goffman utvecklade en mer *dramaturgisk rollteori* där människan tycks spela olika roller som hör samman med social status (Payne, 2008). Goffman menar att vi styr den information vi sänder till andra på grund av en vilja att påverka bilden och andras uppfattningar om oss själva. Enligt Goffman uppträder vi på ett sätt som vi finner lämpligt och passande i det sammanhanget vi befinner oss i. Vi framhäver i uppträdandet vissa sidor och döljer andra.

5.3 Socialkonstruktionism

Vivien Burr (2003) gör klart att det finns olika variationer av socialkonstruktionism, dock finns det precis som inom symbolisk interaktionism grundläggande drag som är gemensamma för dessa. Socialkonstruktionismen har en lång historia. Vi redogör här endast kortfattat för grunderna i detta perspektiv.

Burr (2003) skriver att när vi uppfattar världen gör vi det genom ett filter som är färgat av historiska och kulturella förhållanden. Dessa förhållanden ändras över tid och rum. Vad som på en viss plats i en viss tid uppfattas som "normalt" och "rätt" kan under andra förhållanden uppfattas som motsatsen. Socialkonstruktionism är ett kritiskt perspektiv som ifrågasätter att en objektivt uppfattad verklighet existerar. Perspektivet innebär på så sätt ett empatiskt och ödmjukt förhållningssätt som inte framhåller en livsstil eller sanning som bättre än någon annan. Burr skriver vidare att den kunskap som vi har om världen erhåller vi genom att vi interagerar med andra människor, vi *konstruerar* vår kunskap och

därmed konstruerar vi även vår sociala värld. Med ett socialkonstruktionistiskt perspektiv blir det därmed intressant att titta närmare på dessa sociala processer och framförallt vilken roll språket spelar i dessa. De rådande sociala konstruktionerna blir vägledande för en människas handlingar. Burr tar även upp att det finns en viktig maktaspekt i detta, konstruktionerna bestämmer vad som är socialt acceptabelt beteende, vad som är tillåtet att göra och vad som ej är tillåtet. Centralt för socialkonstruktionism är att ifrågasätta beteenden/åsikter/fenomen som vi uppfattar som naturliga och stabila, för att se att de egentligen skapas och upprätthålls av oss människor.

Burr (2003) pekar ut sju punkter som hon anser vara viktiga för att förstå socialkonstruktionismen:

1. Den sociala världen och människorna som lever i den skapas genom sociala processer, vilket betyder att det inte finns någon sann inre kärna som kan förklara människor och deras beteende.
2. Det finns inga objektiva fakta. Kunskapen vi erhåller beror på vilket perspektiv vi utgår ifrån.
3. Eftersom kunskapen är historiskt och kulturellt relativ kan vi aldrig finna några sanningar om människan och världen.
4. Språket utgör de kategorier och förståelseramar som vi har tillgång till, därmed är det språket som styr vad vi har möjlighet att tänka och inte tvärtom.
5. Det är genom språket som världen konstrueras.
6. Socialkonstruktionister fokuserar på interaktionen mellan människor snarare än att finna förklaringar till mänskligt beteende inom människan.
7. Fokus ligger på dynamiska processer och föränderlighet.

Payne (2008) redogör för begreppet *personliga konstruktioner* som innebär att människor utifrån egna konstruktioner och tolkningar styr sitt handlande. Handlandet är även ett resultat av tidigare erfarenheter. Detta synsätt ligger nära den symboliska interaktionismen (se ovan). På grund av olika uppfattningar och skilda tidigare erfarenheter, konstruerar individer samma situation på olika vis. Teorin om personliga konstruktioner menar Payne skiljer sig från *sociala konstruktioner* på så vis att den innebär att en persons uppfattning av en situation alltid är annorlunda en annan persons uppfattning om samma situation. Det finns därmed inte två människor som tänker exakt lika.

Payne (2008) menar att det i socialt arbete är viktigt att försöka förstå sina klienters upplevelsevärld. Genom samspel med klienten kan socialarbetaren komma åt klienternas uppfattningar och därmed påbörja ett arbete att försöka förändra dem. På så sätt finns det möjlighet att även påverka och förändra klientens beteende och relationer. Detta tankesätt ligger till grund för ett konstruktionistiskt sätt att utföra socialt arbete på (Payne, 2008).

5.4 Kognitiva strukturer

Inom socialpsykologin talar man om kognitiva strukturer för att förklara hur människan strukturerar och finner mening i sin tillvaro (Carle et al., 2006). Enligt denna idé organiserar vi människor våra erfarenheter i olika scheman för att vi ska kunna orientera oss i den sociala verkligheten. Scheman kan gälla hur vi uppfattar olika situationer, människor och även vår egen identitet. Dessa scheman styr även hur vi tolkar och tar emot ny information som vi möter. Människor kategoriserar på detta sätt för att skapa en stabil, förutsägbar och sammanhängande verklighet. Eftersom man i mänskligt samspel ständigt upprepar och bekräftar sociala situationer och beteenden framstår livet som begripligt och meningsfullt för oss (Carle et al., 2006).

6. Metod

6.1 Metod och material

Vår studie har en undersökande ansats och vi har valt att använda oss av en kvalitativ metod eftersom vi vill ge en bild av hur familjehemsföräldrarna upplever syskonkontakten. Vi anser att detta sker bäst genom kvalitativa intervjuer då metoden lyfter fram ”intervjupersonens livsvärld” och gör ett försök att sätta sig in i personens livssituation innan man försöker hitta vetenskapliga förklaringar (Kvale & Brinkmann, 2009). Genom intervjun försöker man förstå intervjupersonens upplevelser av det aktuella ämnet för att sedan tolka innebörden och meningen i vad informanten förmedlar. Vi har i vår studie valt att använda oss av en semistrukturerad intervjuform. En sådan kvalitativ intervju ger möjlighet till fördjupande följdfrågor och följsamt fokus, en flexibilitet hos forskaren att kunna anpassa sig till den individ med sin unika historia som man i stunden har framför sig (Kvale & Brinkmann, 2009).

Vi har i vår uppsats arbetat abduktivt vilket betyder att det empiriska materialet styr utvecklandet och användandet av teorier (Watt Boolsen, 2007). Detta då vi inte velat att våra frågor skulle utgå från redan valda teorier och därmed styra informanternas svar i en viss riktning (Larsson, 2005a). Efter att vi utfört intervjuerna började vi söka efter lämpliga teorier/begrepp. Vi fann då att symbolisk interaktionism, rollteori, socialkonstruktionism och kognitiva strukturer skulle kunna hjälpa oss att förstå och analysera vårt material djupare.

Kvale & Brinkmann (2009) skriver att man ska intervjua så många människor som det krävs för att man ska få svar på sina frågor och uppfylla studiens syfte. Vi har valt att intervjua sju familjehemsföräldrar. Valet av antalet intervjuer innebär en avvägning mellan hur mycket information man får tillgång till och hur mycket tid man har för att analysera sitt material ingående (Kvale & Brinkmann, 2009). Eftersom vi är tidsmässigt begränsade i denna studie ansåg vi att sju intervjuer var ett rimligt antal. Det är tillräckligt många för att få en nyanserad bild av området vi undersöker och möjliggör relativt ingående tolkningar av varje intervju. Vi bestämde oss för att endast intervjua en av föräldrarna i familjehemmet, då vi ansåg att intervjua såväl som analys av materialet skulle bli lättare att genomföra på detta sätt.

6.2 Undersökningsinstrument

Efter att vi fastställt studiens syfte och frågeställningar utformade vi en *allmän intervjuguide* (se bilaga 2) som syftade till att söka svar på dessa frågeställningar (Larsson, 2005b). Vi formulerade utifrån olika teman öppna frågor som gav möjlighet till öppna svar. Detta då vi ville få informanterna att lättare öppna upp sig och berätta med sina egna ord. Ett led i detta försök var även att be informanterna beskriva egna exempel på konkreta situationer. Vi spelade in samtliga intervjuer på en telefon med inspelningsmöjligheter eftersom det är av stor vikt att få med informanternas egna ord och formuleringar.

Båda författarna har under arbetets gång varit lika delaktiga. Vi har författat texter enskilt efter att ha diskuterat och noga övervägt textens innehåll. Vi har även kritiskt granskat varandras texter för att båda ska kunna stå bakom dem.

6.3 Förförståelse

De åsikter och uppfattningar vi har om det som ska studeras innan arbetet påbörjas utgör vår förförståelse för ämnet (Dalen, 2007). Vår förförståelse om familjehem bestod bland annat av det vi läst på socionomutbildningen i olika kurser gällande lagar och fenomenet familjehem. Olivia genomförde även sin praktiktermin på den familjehemsverksamhet som vår studie utgår från, dock med fokus på kontaktfamiljsverksamheten som ligger under samma enhet. Hon deltog emellertid även i vissa delar av familjehemssekreterarnas arbete och fick därmed viss insyn i detta.

Eftersom själva idén till uppsatsen kom från denna familjehemsverksamhet så har familjehemssekreterarna på så vis uppmärksammat frågan och påtalat att det kan finnas vissa svårigheter för familjehemmen när det gäller syskonkontakten. Detta påverkade givetvis vår förförståelse för ämnet och med vilken föreställning vi gick in i uppsatsen. Vi författare kommer båda från stora syskonskaror med täta relationer syskonen emellan. Detta faktum kan vara viktigt att nämna då det möjligtvis kan påverka studiens genomförande samt analysen av densamma. Vi har dock försökt att gå in i studien med öppna sinnen.

6.4 Urval och materialinsamling

Inför starten av arbetet med uppsatsen hade vi ett möte på familjehemsverksamheten tillsammans med tre familjehemssekreterare. Vi diskuterade då studiens syfte, upplägg och hur urvalsprocessen skulle gå till. Vi kom fram till att vi skulle försöka få stor spridning på informanterna för att få tillgång till olika berättelser. Ett kriterium för informanterna var att det familjehemsplacerade barnet skulle ha åtminstone ett syskon som var placerat i ett annat familjehem då detta är studiens fokus. Vi diskuterade även vikten av att barnen kommer från familjer med olika stora syskonskaror då det kan påverka familjehemmens upplevelser av syskonkontakten. För att åstadkomma ett urval med så stor spridning som möjligt, inom ramarna för studiens syfte, bad vi familjehemssekreterarna att utifrån en professionell bedömning välja ut familjehemsföräldrar med variation i typ av uppdrag och andra omständigheter. Denna urvalsstrategi kan benämnas som ”maximerat urval”, vilket innebär ett försök att finna informanter som speglar de variationer som går att finna rörande det specifika ämnet (Larsson, 2005b). Det är viktigt med en medvetenhet om att urvalet har påverkats av de familjehemssekreterare som valt ut familjerna. En mängd faktorer kan ha spelat in i urvalet, till exempel relationen till familjehemmet, praktiska omständigheter och familjehemmens inställning till att bli intervjuade. Vi gjorde i urvalet ingen skillnad på ärenden där barn placerats enligt SoL eller LVU. Efter detta möte lämnade vi över urvalsprocessen till familjehemssekreterarna. De har därefter valt ut familjer som de anser vara lämpliga, vi har inte kunnat ha någon större insyn i detta till följd av sekretessregler.

Familjehemssekreterarna diskuterade frågan internt och gav oss sedan kontaktuppgifter till sju familjehem. Familjehemssekreterarna hade då innan samtalat med familjehemmen och informerat kort om studiens syfte och upplägg. Informanterna fick i detta samtal information om att vi ville intervjua en av föräldrarna (i de fall där det fanns två föräldrar) och att de själva fick bestämma vem som var mest intresserad av att delta i intervjun. Detta resulterade i att vi fick

sju kvinnliga informanter. Självklart hade det varit intressant att få en spridning gällande kön på våra informanter men vi ansåg att det viktigaste var att familjehemmen själva fick ta detta beslut och förhoppningsvis ledde detta till att det var den mest engagerade och insatta föräldern som tackade ja till att delta. Vi har heller inte haft någon ambition att analysera vårt material utifrån kön.

Det slutgiltiga urvalet gav att informanterna hade haft uppdraget som familjehem under olika lång tid. De hade även olika slags uppdrag utifrån ålder på barnet, hur stor syskonskara barnet tillhörde, barnets bakgrund osv. Två av informanterna hade nära släktband till barnet. I ett fall hade den placerade ungdomens syster alldeles nyligen flyttat från sitt familjehem till en egen lägenhet. Dessa skilda erfarenheter tror vi ger en bredd på materialet.

När vi fick tillgång till informanternas kontaktuppgifter skickade vi ett informationsbrev angående studien till deras hem (se bilaga 2). Vi valde att låta informanterna själva bestämma var de ville att intervjun skulle äga rum, då vi önskade att de skulle känna sig så bekväma som möjligt i intervjusituationen. Fyra av våra informanter valde att genomföra intervjun i deras hem, två intervjuer genomfördes i ett grupprum på Universitetet och en informant valde att träffas på hennes arbetsplats. Alla intervjuer genomfördes under en period på två veckor.

Vi upplevde i intervjusituationerna att informanterna kände sig trygga, de var öppna och intresserade av att svara på våra frågor. I vissa fall var det lite svårt att avgränsa samtalet från andra aspekter i familjehemsföräldrarnas berättelser som inte var av intresse för vår specifika studie. Många av de placerade barnen hade även andra syskon som inte var placerade i annat familjehem, några syskon hade flyttat hemifrån och andra bodde kvar hos de biologiska föräldrarna. Det blev därför i vissa fall svårt att strikt skilja dessa erfarenheter åt. Därmed har vi valt att även ta med vissa av dessa relationer i redovisningen av resultat samt analys.

För att underlätta intervjuernas genomförande bestämde vi oss för att turas om att ha huvudansvaret för att ställa frågorna samtidigt som den andra kunde koncentrera sig på att observera, anteckna och ställa relevanta följdfrågor. Vi eftersträvade i intervjusituationen att fördjupa våra informanternas svar genom att följa upp med följdfrågor som syftade till att klargöra, utvidga och ifrågasätta (Kvale & Brinkmann, 2009). Detta för att öka förståelsen av informanternas svar. Vi utgick från vår intervjuguide, dock blev alla intervjuer olika eftersom vår utgångspunkt var semistrukturerade intervjuer. Frågorna följde i olika ordning och olika formuleringar. Vi försökte ändå beröra alla de frågor som vi formulerat i intervjuguiden för att få ett material som i så stor mån som möjligt tillät jämförelser mellan intervjuerna. Dock var vi öppna och anpassade frågor och fokus efter vad som kändes relevant i den specifika situationen. Vi tillät informanterna att stanna upp vid de teman där vi kände att deras fokus låg så att de själva i viss mån fick möjlighet att styra innehållet i intervjun (Bryman, 2011). Vi har under intervjuerna upplevt att de teman och frågor som vi formulerade i intervjuguiden har varit relevanta och vi använde oss därmed tämligen oförändrat av samma frågor under samtliga intervjuer.

6.5 Litteratursökning

Litteraturen som vi använt oss av i vår uppsats har vi funnit via sökningar i olika databaser. Vi har även mottagit tips från familjehemsverksamheten. Det är viktigt att utgå från den tydligt avgränsade frågeställningen för uppsatsen när man söker efter litteratur som kan vara relevant att ta del av (Löf, 2005). Vi sökte efter litteratur i LIBRIS, SwePub och databasen ProQuest Social Sciences (ProQuest XML). Vi kontrollerade att artiklarna vi fann användbara blivit vetenskapligt granskade. I sökningarna använde vi oss av dessa sökord i olika kombinationer: *syskon, familjehem, fosterhem, syskonkontakt, separationer, siblings, sibling relations, foster care, foster placement*.

6.6 Hermeneutik och analysmetod

Vi har i vår studie haft en hermeneutisk ingång. Inom hermeneutiken försöker man förstå hur det för den enskilda människan är att finnas till under sina premisser och förklara betydelsen av speciella omständigheter och situationer som omger individen. Detta innebär att man undersöker hur människor tänker och handlar i ett helhetsperspektiv, forskarens tolkning är central i att förstå individen (Starrin & Svensson, 1994).

I kvalitativa studier är det möjligt för analysprocessen att påbörjas tidigt (Kvale & Brinkmann, 2009). I vår studie var analysen och tolkningen i viss mån närvarande redan i intervjusituationen. Efter varje intervju tog vi tid till att utförligt diskutera intervjuens innehåll och intressanta aspekter som framkommit. Efterhand som intervjuerna genomfördes transkriberade vi dem till textform. Vi valde att nedteckna intervjuerna ordagrant under tiden som vi noggrant lyssnade på inspelningarna. Detta för att ge en så korrekt grund som möjligt för analysen. Sedan lyssnade vi igenom alla intervjuer samtidigt som vi hade transkriberingarna framför ögonen. Vi pausade och diskuterade med jämna mellanrum och markerade de stycken i texterna som vi ansåg var viktiga. Nästa steg var att skriva ut transkriberingarna och att med utskrifterna framför oss läsa och tolka materialet vidare. Vi använde oss av *meningskoncentrering* för att bryta ut utsagor och stycken som var centrala i informanternas berättelser (Kvale & Brinkmann 2009). Vi sökte sedan efter likheter, skillnader och intressanta uttalanden i materialet. När vi gått igenom texterna på detta vis konstruerade vi sex kapitel utifrån intressanta aspekter som framkommit i intervjuerna. En nackdel med att använda sig av meningskoncentrering är att man sällar bort delar av materialet och att forskaren på så sätt styr redovisningen och analyserandet i studien. En fördel består i att det blir lättare att jämföra informanternas svar. Vi analyserade sedan vårt material utifrån valda teorier.

6.7 Validitet, reliabilitet och generaliserbarhet

Validitet innebär att man har undersökt det man faktiskt skulle undersöka (Thurén, 2007). Våra frågor utformades tydligt från syftet med studien och under intervjun höll vi oss till de frågor och följdfrågor som vi ansåg var relevanta för att få svar på våra frågeställningar. Dock svävade informanterna i vissa fall ut mot områden som inte var relevanta för vår studie. Vi anser att vi genom intervjuerna fått svar på de frågeställningar vi formulerade för studien. *Reliabilitet* handlar om att materialinsamlingen är korrekt genomförd (Thurén, 2007). Begreppet härstammar från den kvantitativa traditionen och blir i sin ursprungsform inte lika relevant att behandla i kvalitativa studier. Resultatet i kvalitativa studier påverkas

både av forskarens förståelse och dennes tolkningar och blir därmed inte möjligt att upprepa med samma resultat. I kvalitativa studier kan det därför vara mer gynnsamt att använda begreppet trovärdighet (Dalen, 2007). Studiens trovärdighet förutsätter en tydlighet i genomförandet och en transparent text. Vi anser att vår studie har en relativt hög trovärdighet, då vi eftersträvat att noggrant redogöra för de olika stegen i processen. I kvalitativa studier eftersträvar man inte *generaliserbarhet* i samma grad som i kvantitativa studier. Våra sju kvalitativa intervjuer ger inte någon generaliserbar sanning, utan bidrar istället med sin exemplifierande form till mer kunskap om ämnet.

6.8 Etik

Att bedriva forskning kan i många fall vara känsligt och man måste i samtliga steg i forskningsprocessen reflektera över etiska dilemman för att i största möjliga mån skydda individerna som medverkar i forskningen (Andersson & Swärd, 2008). För att säkerställa anonymitet för de personer som deltar i vår studie nämner vi dem inte vid deras riktiga namn. Vi har dessutom valt att inte namnge den stadsdel i vilken vi har genomfört intervjuerna. Vårt att nämna är att familjehemmen inte är fullständigt anonyma i förhållande till familjehemsverksamheten, eftersom det är familjehemssekreterarna som har valt ut familjerna. Detta kan leda till att familjehemssekreterarna i viss mån kan identifiera vem som sagt vad.

Vi har i vår studie följt de forskningsetiska principerna inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning (Vetenskapsrådet, 2002). Vi har i ett informationsbrev delgett våra informanter dessa principer samt informerat om intervjuens upplägg (se bilaga 1). Den första principen behandlar just *informationskravet* och betonar att informanten har rätt att veta sin uppgift i studien samt att det är frivilligt att delta. Kvale & Brinkmann (2009) menar att det är viktigt att reflektera över hur mycket information som ska ges till informanterna före studiens start. Vi valde att ge ganska kort information om själva studien, vi redogjorde öppet för syftet med studien samt vad som förväntades av våra informanter. Vi informerade dock inte vidare om vilka frågeställningar och teman vi planerade att ta upp eftersom vi ville undvika genomtänkta och tillrättalagda svar, vi hoppades på så sätt få spontana och ärliga svar. *Samtyckeskravet* innebär att våra intervjupersoner själva har bestämt över sitt deltagande och att de när som helst haft möjlighet att avbryta sitt deltagande utan negativa konsekvenser. *Konfidentialitetskravet* försäkrar att vi har gett informanterna största möjliga konfidentialitet och att uppgifterna har förvarats så att inga obehöriga har kommit åt dem. Den sista principen är *nyttjandekravet*, som innebär att det insamlade materialet endast får användas för forskningsändamål.

Även om den kvalitativa forskningsmetoden betonar förståelsen och öppenheten i intervjusituationen så får man inte bortse från den maktasymmetri som ändå råder mellan informant och intervjuare (Kvale & Brinkmann, 2009). Det är viktigt att ha en medvetenhet om hur denna maktasymmetri påverkar den kunskap som vi producerar i mötet. Kvale & Brinkmann skriver att vi som intervjuare har ett tolkningsmonopol, där vi har makten att tolka och rapportera vad vi anser att informanterna ger uttryck för. I vårt fall är det möjligt att familjehemsföräldrarna upplever det som att vi är skickade av familjehemsverksamheten för att kontrollera dem i hur de sköter sina uppdrag. I ljuset av detta kan det vara så att

de mer eller mindre medvetet välja att hålla inne med vissa åsikter. Eftersom föräldrarna inte kan vara helt anonyma i förhållande till de familjehemssekreterare som känner till deras ärenden kan detta tänkas påverka deras intervjusvar, de vill ju självklart ge en bild av att de gör ett bra jobb som familjehem. Vi kan aldrig vara säkra på att de svar vi får speglar deras verkliga åsikter.

7. Empiri och egna reflektioner

7.1 Kort presentation av informanterna

Vi beskriver här nedan kort våra informanter och hur situationen för det familjehemsplacerade barnet ser ut. Vi har också kort sammanfattat vad vi anser är deras allmänna inställning till syskonkontaktarna. På så sätt får läsaren en liten bild av informanterna och en grund att stå på inför kommande avsnitt där vi djupare redogör för vår empiri samt analysen av den.

Marie

Marie och hennes man är familjehemsföräldrar till en flicka som idag är sex år gammal. Flickan har bott hos dem i 2,5 år. I familjen finns även en biologisk son som är nio år. Flickan har en lillasyster på fyra år som är placerad i ett annat familjehem. Till en början försökte man placera dessa två systrar tillsammans men till slut hamnade de i olika familjehem. Hon har även två äldre halvsysstrar på mammans sida, den äldsta bor själv medan den yngre bor i ett annat familjehem. På pappans sida finns en äldre halvbror som hon har träffat ett fåtal gånger och knappt har någon kontakt med alls i dagsläget. Marie berättar att flickan har närmast relation med sin lillasyster, även om relationerna till storsystrarna också är bra så sker den kontakten mer sporadiskt. Flickan och hennes lillasyster träffas minst en gång i månaden i samband med umgänge med föräldrarna. Marie och hennes man har en väldigt god kontakt med det andra familjehemmet och de umgås även mellan dessa träffar som familjer. På somrarna har de åkt på gemensamma semesterresor tillsammans.

Marie tycker att de som familjehem har ett stort ansvar för att flickan ska ha kontakt med sina sysstrar. Hon anser att syskonrelationer är något väldigt värdefullt.

Frida

Frida har en son som är 27 år gammal. Hon har haft två barn placerade hos sig, båda två är hennes systers barn. Den äldre killen, 24 år, har nu flyttat till en egen lägenhet medan killen som är 20 år fortfarande bor kvar hemma. Den yngre killen flyttade in hos henne 2003, den äldre några år efter. De har två till syskon, en syster på 18 år som bor i ett annat familjehem samt en halvbror på 14 år som nu bor tillsammans med mamman och hennes nye man. Frida har flera erfarenheter av samarbete med olika familjehem. Hon berättar att syskonen har mycket kontakt, de ses ofta och hörs mycket på telefon.

Frida ser kontakten mellan syskonen som en självklarhet. Hon anser att de har en mycket bra kontakt och säger att syskonen träffas och hörs ofta. Hon försöker aktivt hålla samman syskongruppen och se till att de träffas men eftersom dessa barn är lite äldre så sköter de mycket av kontakten själva utan hennes inblandning. Eftersom Frida är barnens moster har hon alltid funnits med i deras liv och har en speciell relation till alla barnen.

Karin

Karin och hennes man har varit familjehem sedan 1976. De har tre biologiska barn som alla är vuxna nu. Hon uppskattar att de har haft ungefär ett 20-tal, kortare och längre, placeringar under dessa år. Detta innebär att hon har haft

många olika erfarenheter när det gäller kontakt med syskon för dessa barn. För tillfället är två ungdomar placerade hemma hos dem, en 17-årig kille och en 19-årig kille. Under vårt samtal försökte vi fokusera på 19-åringen eftersom han har en 21-årig syster som tills nyligen varit placerad i ett annat familjehem, hon hade dock nu flyttat till en egen lägenhet. De två växte upp tillsammans men skildes åt när pojken var 12 år. Systemen hamnade då i ett familjehem medan pojken bodde kvar hos mamman. Idag har de kontakt ungefär en gång i veckan via telefon eller Facebook. De ses även någon gång i månaden hemma hos sin farfar.

Eftersom Karin har haft så många barn placerade hos sig under åren så kom intervjun att kretsa mycket kring Karins sammantagna bild av dessa barns syskonkontakter. Vi tolkar innehållet i intervjun som att hon har en lite ambivalent inställning till syskonrelationer. Hon är inte helt övertygad om att det alltid är bra att syskon har kontakt, hon tar upp att det finns ”bra” och ”dåliga” syskon vilket kan leda till, vad hon kallar, för knepiga situationer. Karin verkar ha många erfarenheter av problematiska syskonrelationer vilket vi uppfattar har påverkat hennes inställning i hög grad.

Barbro

Barbro har sedan tidigare två tonårsbröder (15 och 17 år) som har varit placerade i hemmet sedan tidig ålder. Hemma hos Barbro och hennes man bor nu även en pojke som är fyra år. Intervjun fokuserade på denna pojke eftersom han har en storebror som är placerad i en annan familj. Pojken blev placerad hos dem när han var två år gammal. Hans storebror är sex år gammal. De två bodde tillsammans innan de blev omhändertagna. De flyttade sedan tillsammans runt i fyra olika jourfamiljer innan det blev bestämt att de skulle bli placerade i olika familjehem eftersom det inte fungerade bra i någon av dessa jourfamiljer. Barbro berättar att storebrodern har varit väldigt aggressiv och elak mot sin lillebror och man beslutade att dela på syskonen för att de båda skulle få möjlighet att utvecklas på bästa möjliga sätt. Bröderna har sedan dess träffats ofta och regelbundet, både bara syskonen ensamma men även tillsammans med föräldrarna. Nu har träffarna mellan syskonen börjat bli mer sällan eftersom familjehemsföräldrarna har uppmärksammat att bröderna har börjat gå tillbaka till den destruktiva relation de hade tidigare. På grund av detta ska de genom familjehemsverksamheten nu påbörja barnterapi för att jobba på deras relation. Under tiden ser de ändå till att bröderna får träffas eftersom de saknar varandra väldigt mycket, dock sker umgänget under mer kontrollerade former.

Barbros inställning är att syskonkontakten är oerhört viktig för bröderna och hon gör vad hon kan för att denna kontakt ska bli så bra som möjligt. Hon anser även att hon som familjehemsförälder har ett stort ansvar för detta.

Jessica

Hemma hos Jessica är hennes 18-åriga systerdotter placerad. Jessica och hennes man har fyra biologiska barn som är i åldrarna 4, 7, 18 och 20 år. Jessicas 18-åriga dotter har även en liten son, vilket innebär att det är sex barn som bor tillsammans i huset. Systerdottern har en storebror som bor hemma hos deras gemensamma pappa. Hon har även en halvsysster på sex år som bor i ett annat familjehem. Denna syster träffar hon ungefär varannan månad, sex timmar per tillfälle. Tidigare sov lillasystern över under en helg varannan månad hos Jessicas familj

men nu vill hon inte längre det, vilket har lett till att träffarna bara blir sex timmar långa. Den placerade ungdomen har aldrig bott tillsammans med sin lillasyster men känner otroligt starka band till henne. Hon saknar sin syster väldigt mycket och vill träffa henne mycket mer än vad hon får i dagsläget.

Jessica ser syskonkontakten som självklar och tycker att hon har ett ansvar för att uppmuntra och pusha systerdottern till denna kontakt. Jessicas familj upplever att det andra familjehemmet har tagit lillasystemen ifrån dem. Hon anser att lillasystemen ”tillhör” dem mer än hennes ”nya” familj. För henne och systerdottern är det viktigt att syskonkontakten ska fungera problemfritt. Hon tycker inte att det ska krävas lång planering utan att det ska vara lätt att ordna träffar för syskonen. De är inte nöjda med hur det andra familjehemmet agerar i frågan.

Vera

Vera har tillsammans med sin man varit familjehem åt en flicka sedan hennes födsel. Hon omhändertogs när hon bara var några timmar gammal, flickan är idag sex år. Paret hade från början uttalat en önskan om att ta emot ett yngre barn utan alltför svår bakgrund. Familjen består av Vera, hennes man och två biologiska söner som idag är 12 och 17 år. Flickan har två äldre halvbröder (15 och 17 år) som flera år innan hon föddes placerades tillsammans i ett annat familjehem. De tre syskonen har samma pappa. Flickan träffar oftast sina bröder när hon har umgänge med sina föräldrar. Bröderna har varit med på sådana umgängesträffar någon gång per år. De har utöver detta träffats någon gång utan föräldrarna. En vårdnadsöverflyttning från flickans biologiska föräldrar till Vera och hennes man är nu aktuell. Vera pratar mycket om att flickan är precis som deras eget barn eftersom hon varit hos dem sedan födseln vilket hon menar påverkar att de inte driver på att flickan ska träffa sina bröder mer.

Hon tycker att det är viktigt att barn får ha något slags syskonrelation för att utvecklas men anser inte att blodsbanden är särskilt viktiga. Hon menar dock att det är av stor vikt att flickan får en bild av sina syskon för att vara medveten om sina rötter samt skapa en kontaktpunkt för att flickan senare ska ha möjlighet att utveckla djupare relationer till dem om hon vill.

Helena

Helena och hennes man har varit familjehemsföräldrar i 14 år. De har under dessa år haft fyra längre placeringar. Just nu bor en tjej som är 15 år hemma hos dem, hon kom till dem för fem år sedan. Helena och hennes man har två biologiska barn, en tjej på 24 år som har flyttat hemifrån och en kille som är 18 år och som fortfarande bor hemma. De är också kontaktfamilj till tre pojkar sedan 14 år tillbaka. Den flickan som är placerad hos dem har åtta syskon som även de har blivit placerade. De två minsta syskonen bor i samma familjehem och den äldsta systemen som är 18 år har nyligen flyttat tillbaka till föräldrarna. Detta innebär att syskonskaran bor i sammanlagt sju olika familjehem. För att hålla samman denna stora syskonskara anordnade familjehemsverksamheten till en början syskonträffar med olika större aktiviteter för barnen. Efter några tillfällen insåg dock familjehemsföräldrarna att det blev för stökigt och bråkigt på dessa träffar, därför har de nu organiserat träffarna på ett annorlunda sätt. Ungefär fyra gånger per år träffas de hemma hos de olika familjehemmen enligt ett rotationssystem. Helena och flickan åker även och hälsar på de olika syskonen på tu man hand för

att de ska få träffas i lugn och ro. Helena berättar att syskonen också har mycket kontakt via telefon och Internet.

Helena tycker att syskonkontakten är otroligt betydelsefull eftersom det är en viktig grund för barnen att stå på, särskilt för dessa barn då de ofta har en problematisk bakgrund. Hon har en positiv inställning och försöker alltid hitta en lösning på de problem som uppkommer.

7.2 En del i familjehemmens uppdrag

Uppdrag och ansvar

De flesta familjehemsföräldrarna ansåg att det var en del av deras uppdrag att upprätthålla syskonkontakterna och att de hade ett ansvar för detta. Särskilt Barbro, Frida, Helena och Marie uttryckte att det var en alldeles självklar del av uppdraget. För vissa av våra informanter kom denna övertygelse efter samtal och information via familjehemsverksamheten. Karin verkar ha haft många diskussioner med professionella angående barnets kontakter med biologfamiljen. Hon har accepterat detta som en del av uppdraget men vi upplever att hon inte är helt övertygad om att det alltid är bra för barnen. Andra såg det som en ren självklarhet redan från början och menade att det inte fanns något större behov av att familjehemssekreterarna tryckte på denna del av uppdraget men att de ändå hade samtalat om det. Barbro nämner att det även är viktigt för de biologiska föräldrarna att deras barn ses.

”Jag tror att det här behövdes, de behövdes separeras helt enkelt. Sen så var det ju väldigt mycket vårt ansvar att se till att bygga upp detta igen, i lugn takt.” Helena

Marie påtalar att de inte kan garantera att syskonen i framtiden får en *bra* kontakt men att de kommer se till att *möjligheten* till god kontakt finns, vilket hon tycker är deras ansvar. Marie pratar här om kontakten med den placerade flickans systrar. Intressant är dock att hon under detta ansvar inte nämner flickans halvbroder. Ansvaret verkar endast gälla de syskon som uppfattas som viktiga och nära.

Även Jessica säger att hon har ett ansvar för detta. Vi upplever dock att hon i praktiken inte är så aktiv i denna fråga. Jessica och hennes systerdotter är missnöjda med att hon får träffa sin lillasyster så sällan. Även om systerdottern är över 18 år så beskriver Jessica henne som blyg och försiktig, som ”ett barn” som behöver mycket stöd och uppmuntran. Därför upplever vi en diskrepans i hur Jessica resonerar och hur hon faktiskt sedan agerar.

Vilket slags ansvar?

Åldern på barnet påverkar vilket slags ansvar familjehemsföräldrarna upplever sig ha. För dem som har små barn placerade hos sig (och som är positivt inställda till syskonkontakten) blir det självklart att de har ett stort ansvar för att se till att kontakten hålls vid liv och att fysiska träffar kommer till stånd till följd av att barnet inte kan ta detta ansvar själv. Dock anser många av familjehemsföräldrarna att ett visst ansvar finns kvar även för de äldre ungdomarna. Ansvarets karaktär förändras emellertid till att bli av ett mer uppmuntrande slag och att motivera ungdomen till att själv ta kontakt. Tre informanter tar upp att barnen/ungdomarna är självständiga individer och att de inte kan tvinga dem till kontakt om de inte själva vill. Dock anser de att det är viktigt att de gör vad de kan för att uppmuntra och underlätta kontakten.

Vera skilde ut sig från mängden när det gäller synen på ansvar för syskonkontakterna. Hon berättar att hon och hennes man genom ett medvetet val intagit en ”passiv roll” när det gäller syskonkontakterna. Hon upplever inte heller att familjehemssekreteraren har varit aktiv i denna fråga. Vera ser inte att de har något ansvar för detta utan lägger istället ut ansvaret på andra. Hon anser att det är

den biologiska förälderns uppgift och ansvar att se till att syskonen träffas om föräldern vill det. Om flickan själv hade uttryckt att hon velat träffa sina bröder eller om bröderna hade velat träffa sin lillasyster mer så säger Vera att hon skulle ha varit följsam i detta. Hon lägger också ett framtida ansvar på flickan genom att säga att hon får söka närmare kontakt om hon är intresserad av detta när hon blir äldre. När vi intervjuar Vera upplever vi att hon försöker ursäkta sig, hon säger att de aktivt har valt att agera på detta sätt men hon vet inte om det är rätt eller fel.

Karin, Helena och Barbro säger även att de har ett ansvar för att se till att barnen *inte* träffar sina syskon. De menar att de har ett ansvar för att hålla koll på barnets syskon och hur de mår för att på så sätt tillfälligt kunna skydda barnet från kontakt.

7.3 Inställning till syskonkontakten

Familjehemmens grundinställning

Våra informanternas inställning till syskonkontakten varierade något och de hade i viss mån olika inställning till att släppa in barnets syskon och biologiska föräldrar i deras eget familjeliv. Utifrån familjehemsföräldrarnas beskrivningar av sin egen uppväxt tycker vi oss se att familjerna kan ha påverkats av hur deras uppväxtfamilj sett ut och vilken familjeatmosfär och öppenhet som de varit vana vid. Barbro, Helena, Frida, Marie och Jessica uttrycker att det verkligen inte ska vara några problem för barnets syskon att komma till deras familj. De har en oproblematisk inställning till syskonkontakten och anser att det är något viktigt att uppmuntra till. Dessa familjehemsföräldrar upplever vi som problemlösare som ser möjligheter framför svårigheter vilket verkar innebära att syskonkontakten (från deras håll) ses som en självklarhet i uppdraget. Jessica känner dock att det andra familjehemmet inte har en vilja att samarbeta vilket innebär att svårigheter ändå uppstår (se kap. ”Det andra familjehemmet”).

”Det är väldigt, väldigt viktigt att de får träffa sina syskon tycker jag. Det är A och O. För det, ja, det är ju en del av dem själva.” Barbro

Precis som Barbro i ovanstående citat pratar om att syskon är en del av en själv, menar även fler familjehemsföräldrar med henne att syskonrelationer är starka och viktiga relationer. De pratar om syskonrelationen som en viktig del i vardagen där syskon blir föremål för kärlek, närhet, lek och bus. Samtidigt menar de att detta kombineras med konkurrens syskonen emellan som i sig är en positiv och viktig övning för barnen. Flera av informanterna pratar även om syskon som en trygghetsfaktor i vardagen.

Begränsningar av syskonkontakten

Karin har en ambivalent inställning till syskonkontakten som möjligtvis beror på att hon haft många olika uppdrag och har erfarenheter av att det kan vara svårt att få syskonkontakter att fungera. Hon tror att barnen formas väldigt mycket i det familjehemmet de hamnar i och att det därmed kan vara svårt att få en ”normal” syskonrelation till ett syskon som bor i en annan familj med andra regler, vanor och sätt att leva. Eftersom barnen ofta har haft en problemfylld tillvaro i sin biologiska familj, tror hon att det kan bli svårt för syskon att ha en bra kontakt. Hon tror dock att det kan vara viktigt att träffas för att prata om bakgrunden och föräldrarna. Detsamma menar flera av de andra informanterna och även att det kan vara extra viktigt att träffa sina syskon om relationen till föräldrarna är svår och komplicerad. De menar att barnen då kan identifiera sig med sina syskon på ett sätt som de kanske inte kan med sina föräldrar.

Karin, Barbro och Helena pratar om att det kanske inte alltid är positivt att barnen träffar sina syskon.

”Det är ju en balansgång där liksom. Bara för att de är syskon kan ju jag inte putta på när jag ser att han är ute på lite djupt vatten, han är ju själv inte i balans då liksom och vet inte vad som är rätt och fel.” Helena

I ovanstående citat pratar Helena om en tid då en av bröderna till hennes familjehemsplacerade barn hade en jobbig period då han bland annat tog droger

och inte mådde bra psykiskt. Anledningen till att informanterna uttrycker en tveksamhet om att det är bra att syskon träffas i alla lägen handlar framför allt om att de är rädda för att det syskonet som inte mår bra ska påverka och ha en dålig inverkan på det andra syskonet. Barbro och Helena menar att det ibland även kan vara jobbigt för syskonen att träffas eftersom de då i vissa fall går tillbaka till gamla, destruktiva roller. Helena och Karin nämner att syskonen kan påminnas om smärtsamma minnen när de ses.

Vad påverkar inställningen?

Vera uttrycker till skillnad från de andra att det är svårt att öppna upp och släppa in både biologiska föräldrar och syskon. Hon uttrycker det som att hon och hennes man valt att ”värna om sin familj” och att det viktigaste varit att flickan får en bild av sina syskon och föräldrar, inte att de ska träffas särskilt ofta. Denna inställning skulle kunna höra samman med att Veras flicka varit placerad hos dem sedan födseln, att hon aldrig bott med sina biologiska föräldrar och att de som familjehem varit medvetna om att placeringen till största sannolikhet skulle bli långvarig (antagligen under hela hennes uppväxt).

Det är svårt att veta hur mycket familjehemssekreterarna har påverkat familjehemsföräldrarna i inställningen till syskonkontakten. Även om vissa av informanterna från början haft en positiv inställning till denna del av uppdraget så tror vi ändå att familjehemssekreterarna har möjlighet att förstärka den känslan. Ett fall då vi anser att socialtjänstens och familjehemssekreterarnas inställning till syskonkontakten kan ha påverkat familjehemsföräldrarna är syskonkontakterna som Helena stöttar sin flicka i. Detta då denna flicka ingår i en stor syskonskara som är placerade i sju olika familjehem och där familjehemssekreterarna är med och planerar gemensamma träffar. Familjehemssekreterarnas engagemang och fokus på syskonkontakterna kan i detta fall leda till att Helena som familjehem också lägger stort fokus och går in med en inställning om att lägga ner mycket tid och energi på att verkligen få dessa kontakter att fungera.

Flera av våra familjehemsföräldrar pratar om syskonkontakten som speciell eftersom det tycks vara så att de flesta vill träffa ett syskon även om syskonet på många sätt försummat relationen gång på gång. Berättelserna har handlat om syskon som har blivit slagna, förnedrade, lurade eller på andra sätt nedtryckta av sina syskon. Trots djupa besvikelser menar familjehemmen att det nästan alltid finns kvar en stark känsla hos barnen att de vill fortsätta att jobba på syskonrelationen och fortsätta att ha kontakt med dem. Karin menar att det är något som aldrig skulle fortgå med en bekant eller vän. När dessa besvikelser kommer gång på gång för barnet uttrycker Karin att det kan vara svårt att förstå vad som gör att barnen ändå vill fortsätta träffa dessa syskon.

7.4 Är blod tjockare än vatten?

Speciella band

Många av våra informanter talar om syskon som något väldigt speciellt och tycker att det finns speciella band i dessa relationer. Syskon beskrivs av flera som något som tillhör en själv, som man inte kan bli fråntagen. De talar om syskon som den längsta relationen man har. Oavsett om kontakten är kontinuerlig eller inte så vet man ändå att syskon alltid finns där. Jessica och Frida verkar ha komplicerade relationer till sina egna systrar men deras allmänna inställning är ändå att relationer till syskon är viktiga.

”Jag tror ju att man kan både hata och älska sitt syskon. Man kan vara arg, irriterad, skrika, domdera. Samtidigt så vet man att vi innerst inne tycker om varandra. Och syskonförhållande är ju... tätare än mamma och pappa, tycker jag. Det är väldigt viktigt för dom att vara tillsammans för man kan vara sig själv när man är med sin bror och sin syster. För det är ju ens kött och blod.”
Barbro

Karin resonerar kring den gängse bilden av att syskon *ska* vara viktiga, vilket hon uppfattar är så djupt rotat i människan. Hon har erfarenhet av placerade barn som har blivit utsatta för hemska saker av sina syskon men som ändå fortsätter att kämpa med dessa relationer. Hon har svårt att förstå vad det är som gör att man inte säger upp bekantskapen med vissa syskon. Även Jessica och Barbro har exempel på där barnen blivit illa behandlade av sina syskon men ändå söker kontakt med dem. Jessica menar att syskon och släktingar blir viktiga för att få någon att identifiera sig med då föräldrarna är sjuka eller på något vis frånvarande.

”Jag tror inte att man *måste* vara nära för att man är syskon men jag tror att man *kan* vara väldigt nära för att man är syskon.” Marie

Helena, Marie, Karin, Vera och Barbro talar om att de placerade barnen har en syskonrelation även till de andra barnen som bor i samma familjehem men ingen tror att dessa relationer kan ersätta de biologiska syskonen. Vera anser inte att de biologiska banden skulle vara viktigare, det viktiga är att flickan får leva i en syskonrelation. Hon tycker dock det är viktigt att flickan förstår sina biologiska rötter. Vera tycker att det är svårt att veta hur man ska förhålla sig till den biologiska biten eftersom det finns så många känslor inblandade. Hon pratar om den mentala spärr det innebär att släppa in biologifamiljen eftersom de (främst föräldrarna) konkurrerar om den egna positionen.

Helena anser att allt biologiskt nätverk är oerhört viktigt för barn som är placerade. Hon ser det som en väldigt viktig grund för barnen att stå på för att de ska kunna utvecklas och må bra.

Blodsband

Jessica och Frida har själva släktband till barnen som är placerade hos dem. Detta uppfattar vi skapar en speciell situation. De har alltid funnits med i dessa barns liv men även i deras syskons liv, framförallt Frida som bott nära och varit ständigt närvarande i barnens liv. Det faktum att de har relationer till hela familjen tror vi innebär att de värderar kontakten mellan syskonen som mycket betydelsefull. Främst Jessica verkar värdesätta just de biologiska banden väldigt högt.

”Är det ett familjehem där det inte är några band, inga riktiga band så är det ju liksom... det blir inte riktigt då på nåt sätt.” Jessica

Hon upplever att det andra familjehemmet har tagit flickan ifrån dem, hon anser att flickan tillhör hennes familj mer än flickans nya familj. Jessica tycker att det biologiska släktnätverket är flickans viktigaste anhöriga. Därför blir hon upprörd över att familjehemmets släkt får så mycket tid med flickan, hon anser att biologfamiljen ska ha förtur.

Formas syskonen olika?

Karin talar om att syskon som växer upp i olika familjehem ofta blir väldigt olika som personer. Hon anser att man formas mycket av det familjehem där man växer upp. Familjehemmen har olika regler och olika uppfostran. Hon har erfarenhet av att olika förutsättningar i familjehemmen kan skapa en avundsjuka mellan syskonen. Karin nämner även att barnen ofta har olika fäder, vilket hon tyst påpekar kan innebära att syskonen är olika till följd av genetiska arv.

Vera berör samma ämne. Hon menar att hennes flicka aldrig kommer få någon riktig syskonrelation till sina biologiska storebröder eftersom de aldrig delat vardagen, den naturliga arenan för utvecklandet av syskonrelationer. Eftersom hon inte tycker att den biologiska delen är så viktig anser hon, på liknande sätt som Karin, att barnen formas av uppväxten och därmed inte har så mycket gemensamt med sina biologiska syskon.

Jessica pratar om hur föräldrar formar sina barn och hur de har makt att påverka relationen mellan syskon. Ger föräldern barnen olika mycket kärlek och uppmärksamhet menar hon att det uppstår aggressivitet och avundsjuka mellan syskonen. Möjligtvis kan man överföra detta till barn som är placerade i familjehem. Det kan finnas stora skillnader mellan syskonens nya omsorgsgivare och självklart jämför barnen den egna situationen med sitt syskons situation.

7.5 Det andra familjehemmet

Samarbete

Flera av familjehemsföräldrarna säger att det är viktigt att komma bra överens med det andra familjehemmet. Denna kontakt kan även påverka syskonrelationerna eftersom kontakten med det andra familjehemmet inte går att välja bort. Det är tydligt att Barbro och Helena har goda samarbeten med de andra familjehemmen, de jobbar *tillsammans* för att syskonrelationerna ska bli så bra som möjligt. Barbro säger att det är ett gemensamt ansvar som de har. I Helenas fall där totalt sju familjehem är involverade krävs ett organiserat samarbete för att syskonen ska få möjlighet att träffas. Hon berättar även att familjehemsföräldrarna från alla sju familjehemmen har träffats på familjehemsverksamheten för att gemensamt diskutera erfarenheter och komma varandra närmare. Eftersom det är en så stor syskonskara som har separerats har det varit starkt fokus på syskonrelationerna redan från början. Marie har närmast kontakt med den familj där den yngsta systemen bor och de trivs väldigt bra tillsammans. Hon har inte lika nära kontakt med familjen där den äldre systemen bor, detta till följd av att behovet av kontakt mellan dessa syskon inte bedömts vara lika stort. Dock verkar hon ha ett gott samarbete även med denna familj.

Karin har aldrig stött på några problem i kontakten med andra familjehem. Hon tycker det är viktigt att ha en god kontakt och öppen dialog så att man kan diskutera saker som rör barnen. Frida betonar att kommunikationen är väldigt viktig. Hon erkänner ändå att hon själv är lite långsint. Hon tar upp exempel då hon på olika sätt har känt sig illa bemött av andra familjehemsföräldrar och verkar då mer eller mindre ha gett upp den kontakten.

”Varje person som är familjehem har ju ändå tagit på sig ett ansvar för något som inte är deras eget [...] och då kan man väl fan inte sätta sig på några höga hästar, då får man ju va lite ödmjuk.”
Frida

Det är möjligt att kontakten med andra familjehem i Fridas fall inte påverkar syskonrelationerna i så hög grad eftersom dessa barn är lite äldre och Frida känner dem alla väldigt väl. Jessica är inte nöjd över samarbetet med det andra familjehemmet, hon tycker att ansvaret för att upprätthålla syskonkontakten hamnar på hennes systerdotter. Vi upplever att hon känner ganska mycket ilska mot det andra familjehemmet.

Olika syn på syskonkontakten

Det verkar vara avgörande att de olika familjehemmen har samma syn på syskonkontakten för att samarbetet ska fungera bra. Är parterna överens om vad syskonen behöver och vilken nivå kontakten ska ligga på så uppstår sällan problem. Jessica upplever dock att det andra familjehemmet inte verkar förstå hur viktig lillasystemen är för Jessicas systerdotter. Hon känner att den andra familjen drar ifrån mer och mer från hela det biologiska nätverket. Jessica tycker det är viktigt att syskonen får egentid när de ses men hon upplever att de andra familjehemsföräldrarna inte förstår detta.

Vera och hennes man tar själva inga initiativ till syskonkontakt. Hon menar att det är mamman i det andra familjehemmet som varit drivande i den frågan, vilket tyder på att de har olika uppfattning om vikten av syskonrelationerna. Vera tycker

att det är den biologiska föräldrarnas ansvar att se till att syskonen ses. Hon anser att det blir svårt att upprätthålla syskonrelationerna om inte den biologiska föräldern är drivande eftersom *båda* familjehemmen då måste vara aktiva i frågan, något som hon verkar tycka är komplicerat.

Olika som familjer

Att familjehemmen ser väldigt olika ut kan påverka hur bra de kommer överens. Frida beskriver sitt hem som väldigt öppet och okomplicerat. Hon säger att hon har haft bäst kontakt med de familjehem som har varit lika henne själv. Vissa andra familjehem har hon uppfattat som otillgängliga vilket har krockat med hennes eget synsätt. Även Jessica tycker att hennes egen familj är väldigt öppen och säger att den andra familjen är väldigt annorlunda från dem. Den andra familjen är mer planerande och vill veta långt i förväg när syskonträffarna ska ske medan Jessica tycker att man ska kunna ta kontakt med kort varsel. Hon säger även att systerdottern inte trivs så bra i det andra familjehemmet när hon är där på besök, kanske till följd av att de är väldigt olika som familjer.

Barbro tror att det hade varit väldigt svårt om hon inte hade kommit överens med det andra familjehemmet. Hon tycker att det är A och O att familjerna trivs tillsammans och är glad att de är så pass lika. Även Marie säger att hon kommer jättebra överens med lillasystemens familjehem. Helena berättar att alla familjerna känner varandra ganska väl och att de är som en enda stor familj.

Avstånd och tid

Några familjehemsföräldrar tar upp att långa avstånd kan försvåra syskonkontakterna. Marie menar att det ibland kan vara svårt att få tiden att räcka till. Eftersom de andra familjehemmen bor en bit ifrån hennes familj tycker hon att det blir svårare att få till en tät kontakt mellan syskonen. Fridas systerdotter bor i ett familjehem som ligger en bit från Göteborg. Hon är ändå ofta hemma hos Frida och brodern men Frida tror att hon hade varit hos dem ännu oftare om hon bodde närmare. Jessica verkar lite besviken på att den andra familjen har flyttat ut på landet, det blir därmed svårare för systerdottern att åka och hälsa på. Dessutom menar hon att det är svårt för syskonen att hitta på roliga saker tillsammans där. Alla syskonen till ungdomen som är familjehemsplacerad hos Helena bor i närheten av Göteborg förutom en bror som bor i Skåne. De har aldrig varit där och hälsat på men planerar att åka dit snart eftersom de två syskonen har haft lite konflikter.

Flera av familjerna menar att det finns begränsat med tid och att det är mycket runt omkring barnet och familjen som ska hinnas med. De pratar om fritidsaktiviteter, skola och andra sysselsättningar som bidragande orsaker till att familjerna kan ha fullt upp på sina håll. Detta kan i vissa fall innebära att syskonträffar blir svåra att få till och därmed sker mer sällan.

7.6 Bedöms barnets syskonrelationer som viktiga?

Längtan

De sju informanterna bedömer de olika syskonrelationerna mellan barnen som olika betydelsefulla. När familjerna ser att syskonen tycker om att vara med varandra och när barnen själva efterfrågar möten och tid med sina syskon bedömer familjehemmen i högre grad syskonrelationen som viktig. För Marie, Barbro, Jessica, Helena och Frida bidrar barnens uttryckta längtan efter sina syskon till en bedömning av syskonrelationen som viktig. I Maries fall blir det flickans relation till sin yngre syster som bedöms som den viktigaste, bland annat för att flickan frågar mycket efter denna syster, vill ringa henne och säger att hon saknar henne. Vera bedömer de biologiska syskonrelationerna som mindre viktiga och säger att hon kanske hade bedömt dem annorlunda om hennes flicka efterfrågat en kontakt med sina bröder. Sex av familjehemsföräldrarna pratar om att relationerna är viktiga eftersom de ser att barnen har utbyte av varandra. Det tycks även spela roll vilken relation barnet hade till sina syskon innan placeringen i familjehemmet.

”Hon vet att storebrodern finns men det är ingen hon relaterar till. Räknar hon upp sina syskon så glömmet hon honom. Jag tror aldrig att de haft någon speciell kontakt.” Marie

I citatet ovan pratar Marie om flickans relation till sin storebror. I detta och fler liknande fall bland våra familjer väljer de att definiera vissa syskonrelationer som mindre viktiga, här på grund av syskonens obefintliga kontakt innan flickan placerades. Om familjehemmen vet om att ett speciellt syskon var viktigt för barnet innan placeringen verkar det bli ännu viktigare för dem att försöka upprätthålla den relationen. Trots att relationer mellan syskon i Helenas och Barbros familjehem på vissa sätt var destruktiva och problemfyllda innan placeringen kämpar de dock för att de ska bli bättre.

Ålder

Något annat som tycks spela in handlar om åldern på syskonen, ju mer lika i ålder de är desto viktigare anses relationen vara. Marie och Barbro pratar om att det skapas starka band mellan syskonen som är i ungefär samma ålder och att de därför har stort utbyte av varandra. Vera och Marie menar att syskonrelationen till mycket äldre syskon innebär att det äldre syskonet leker *med* och inte *tillsammans med* det yngre syskonet vilket medför att barnen inte får samma utbyte av varandra. När det gäller Jessicas systerdotter verkar dock åldern inte ha någon betydelse, relationen syskonen emellan betyder oerhört mycket trots att det skiljer 12 år mellan ungdomen och hennes lillasyster.

När syskonen är i samma ålder kan det innebära att de har spenderat mer tid med varandra och delat samma erfarenheter. Om det är stor åldersskillnad så har barnen inte lika mycket gemensam bakgrund vilket kan påverka bedömningen.

Gemensam bakgrund

En annan faktor som tycks påverka är om syskonen bott tillsammans innan placeringen eller inte. Syskon som placerats vid samma tillfälle och som innan bott tillsammans tycks bedömas som ”viktigare” syskon än de som inte gjort det. Även i de fall där barnens biologiska föräldrar har fått fler barn efter det att de

andra placerats tycks informanterna lägga vikt vid att de inte bott tillsammans eller har någon gemensam bakgrund.

”Ja, det är klart att de syskonen som kommit efter som inte X har bott med, de är ju väldigt främmande. Hon känner ju inte dem egentligen.” Helena

Marie, Karin, Vera och Helena pratar om syskonrelationer som något som skapas i vardagen. De menar att relationerna utvecklas i vardagssituationer och det faktum att de delar samma bakgrund gör syskonrelationen unik. Vera bedömer de biologiska syskonrelationerna som mindre viktiga eftersom flickan aldrig bott tillsammans med sina bröder, detta medför att de aldrig delat vardagen och på så sätt inte har någon gemensam bakgrund. Hon bedömer sina biologiska barn som de syskonrelationer som flickan behöver mest eftersom det är dem hon delar vardagen med. Hon tror att hon hade tyckt att flickans biologiska bröder vore viktigare om hon inte hade haft några biologiska barn som kunde fungera som flickans syskon. Jessica ser däremot syskonrelationen som oerhört viktig trots att flickorna inte bott ihop och inte har någon gemensam vardaglig bakgrund. Några av våra informanter tycks i bedömningen av syskonrelationerna påverkas av huruvida barnen är hel- eller halvsyskon. Det kan höra samman med att det i förlängningen har lett till att dessa barn inte har bott tillsammans, vilket gör att syskonrelationen bedöms som mindre viktig.

Eftersom familjehemsplacerade barn ofta vuxit upp under svåra familjeförhållanden menar flera av informanterna att syskon är viktiga eftersom de delar denna bakgrund med varandra. De menar att syskon som vuxit upp i samma familj vet vad den andre varit med om och de får på så sätt en speciell relation. Syskon kan på grund av deras stora vetskap om varandras bakgrund bli ett stöd för varandra i det svåra de varit med om. Karin tror att även om syskonen är ett stöd för varandra så kan kontakten också väcka obehagliga minnen.

Oro

Sex av våra sju informanter pratar om en viss oro som barnen känner och uttrycker för sina syskon som bor i andra familjehem. Denna oro handlar främst om hur de andra syskonen mår och hur de behandlas i de andra familjehemmen. Barnets oro verkar vara något som bidrar till att familjehemmen bedömer syskonrelationen som viktig, det tycks då bli ännu viktigare för familjehemmen att se till att hålla kontakt och träffa barnets syskon. I oroliga situationer kan syskon bli ett stöd för varandra. Helena berättar flera exempel på hur syskonen har kunnat lugna varandra och ge varandra trygghet.

Släktband och egna syskonrelationer

Jessica och Frida har, som vi nämnt tidigare, släktband till de barn som är placerade hos dem. Dessa band tycks spela roll i bedömningen av syskonrelationen som viktig eller ej. De har båda funnits med i barnens liv sedan deras födsel och sett dem växa upp vilket vi tror påverkar deras inställning till att syskonrelationerna är så pass viktiga. Vi upplever även ett samband mellan informanternas egna erfarenheter av syskonrelationer och hur de bedömer det placerade barnets syskonrelationer. Ingen av informanterna tyckte uttryckligen att deras egna syskonrelationer *inte* var viktiga men vi tyckte oss se att de som bedömde sina egna syskonrelationer som väldigt viktiga även bedömde barnets syskonrelationer som mycket viktiga.

7.7 Familjehemsverksamheten

Handledning och stöd

Denna del av intervjuerna kom i viss mån att handla om handledning och stöd i stort och inte bara specifikt när det gäller syskonkontakterna. Alla familjehemsföräldrarna tycker att de fått bra stöttning och handledning av familjehemssekreterarna. I några fall upplever familjehemsföräldrarna att syskonrelationerna inte understruktats specifikt men att det inte har behövts då de själva från början har känt att det är väldigt viktigt. Om familjehemsföräldrarna och familjehemssekreteraren är överens om att syskonrelationerna är av stor vikt och dessa fungerar bra så är det möjligt att samtalen då helt enkelt har kommit att kretsa kring andra delar av uppdraget. Den sjunde är i allmänhet nöjd med stödet men tycker att det inte pratats särskilt mycket alls om syskonkontakten från familjehemsverksamhetens håll. Hon menar att syskonkontakterna endast kommit på tal under de så kallade halvårsuppföljningarna och att de då mest gått igenom huruvida flickan träffat syskonen eller inte. Hon tycker att fokus från familjehemsverksamhetens håll legat på umgänget med de biologiska föräldrarna och de planeringar som gjorts för att barnet ska träffa dem. Hon spekulerar i att de professionella kanske hade kunnat göra liknande scheman för att syskonen skulle träffas. Hon säger att hon hade velat ha en större diskussion kring hur familjehem ska tänka kring syskonrelationerna men menar att det kanske ändå inte hade förändrat hennes sätt att agera.

De familjehemsföräldrarna som var mycket nöjda med stödet menar alla att det varit bra att ha någon att kunna samtala med kring svårigheter som dykt upp. Familjehemssekreterarna har fungerat som bollplank för familjehemmen och det tycks vara viktigt för familjerna att de vet om att de alltid kan ringa dem om de behöver prata om något som rör barnet. Flera av familjehemsföräldrarna nämner även att familjehemssekreterarna ringer till dem och bara vill höra hur det är även om det inte dykt upp några problem eller svårigheter. Informanterna verkar även tycka att det är viktigt att prata med dem om positiva händelser kring barnet. Flera av familjehemsföräldrarna pratar om att de snabbt får svar på frågor de har och att familjehemssekreterarna fort ingriper och gör något åt situationer som behöver förändras.

”Har man en bra familjehemssekreterare och det fungerar bra så kan man själv ge mycket också.”
Helena

Marie tycker att stödet från familjehemssekreteraren var extra viktigt i början av uppdraget eftersom hon och hennes man för första gången skulle ta emot ett familjehemsplacerat barn och att de kände att det var en helt ny arena att ge sig in på. De sex familjehemsföräldrarna som var nöjda tycker att de samtalat om syskonkontakterna och att det varit något som familjehemssekreterarna stöttat dem i när det har behövts. I Helenas fall har de varit med och organiserat syskonträffar som de själva deltagit i vilket Helena ser som väldigt positivt. Barbro berättar att umgänget mellan syskonen och barnens föräldrar under en tid inte fungerade så bra och att de då bestämde att familjehemssekreteraren skulle vara med på träffarna. Detta innebar en trygghet för Barbro och hennes man och de kunde efter ett tag ha träffarna utan familjehemssekreteraren. Barbro pratar även om situationer då de som familjehem i dialog med familjehemssekreterarna

kommit fram till lösningar på problem gällande syskonkontakten. Hon tycker att det känns viktigt att kunna ha den sortens dialog för att situationer som uppstår ska kunna lösas på bästa sätt.

Jessica är jättenöjd med stödet från sin kontakt på familjehemsverksamheten. Hon menar dock att det andra familjehemmets familjehemssekreterare bara har fokus på dem och vad de vill. Det andra familjehemmet bor i en annan stadsdel vilket innebär att deras kontakt arbetar på en familjehemsverksamhet tillhörande en annan stadsdelsförvaltning. Eftersom hon tycker att hennes familj och det andra familjehemmet har olika syn på hur syskonkontakten ska skötas anser hon att det blir ännu svårare att nå varandra när åsikterna stöds av deras familjehemssekreterare.

Vera och Marie berättar att de genom familjehemsverksamheten fått möjlighet att gå till en psykolog för att få stöttning i sina uppdrag, båda tycker att dessa tillfällen varit väldigt bra. Marie säger att det var skönt att kunna ventilera med någon som inte har någon relation till barnet eller till dem som familjehem. De menar även att dessa samtal gett dem verktyg att kunna hantera svårigheter på bättre sätt.

Utbildning

Fem familjehemsföräldrar har, utan att vi tagit upp det, börjat prata om den förberedande kursen som de fick gå inför att de skulle bli familjehem. De är alla mycket nöjda med denna kurs och menar att den gett dem mycket som de haft nytta av under uppdragets gång. Flera av familjehemsföräldrarna menar att kursen bidragit till att de ser saker och ting på ett annat sätt än tidigare och att deras förståelse för barnet ökat. Frida och Jessica fick gå en särskild kurs för familjehem som alla var släkt med barnet vilket de tyckte var mycket givande då de fick utbyta erfarenheter med andra i samma situation. De flesta av familjehemsföräldrarna menar att kontakten med de biologiska föräldrarna fick stort fokus under kursen men att det även pratades om syskonkontakten. Vera tycker att det pratats mycket lite om syskonkontakten och att den är marginaliserad i familjehemsuppdraget.

Tre av informanterna nämner även att de genom familjehemsverksamheten under flera tillfällen blivit erbjudna att gå på föreläsningar med olika aktuella teman. De tycker att dessa varit väldigt givande och att det betyder mycket att få träffa andra familjehem.

8. Analys

8.1 En del i familjehemmens uppdrag

Våra informanter uttryckte i olika hög grad att det var en del av deras uppdrag att upprätthålla syskonkontakterna, det verkar hos de flesta finnas en stor medvetenhet om detta. Att vara familjehemsförälder med ett uppdrag innebär att man innehar en tydlig position och att vissa förväntningar finns riktade mot denna position. Enligt rollteorin kan dessa förväntningar komma från flera olika håll. Det är rimligt att anta att förväntningarna främst kommer från familjehemssekreterarna eftersom det är de som har gett familjehemsföräldrarna uppdragen. Det är också möjligt att de kommer från biologföräldrarna som kan vara måna om att syskonen ses, som till exempel i Barbros fall. Förväntningar kan även komma från det andra familjehemmet eller från något annat socialt sammanhang som familjehemsföräldern rör sig i. Om barnet själv uppmärksammar frågan kan även det påverka processen. I interaktionen mellan alla dessa människor formar familjehemsföräldrarna den egna rollen och vad som ingår i den. Om de upplever att upprätthållandet av syskonrelationer ingår i uppdraget kommer de att integrera detta i rollen. Därför är det viktigt att familjehemssekreteraren lyckas förmedla detta på ett tydligt sätt. Om övertygelsena kommer starkt från flera olika håll verkar det medföra att syskonkontakterna blir en viktigare del i uppdraget.

Förväntningar kan komma från normer och regler i samhället. Umgänget med biologföräldrarna för familjehemsplacerade barn är tydligare reglerat än kontakten mellan syskon. Eftersom det inte finns några lagar som säger hur syskonkontakterna ska ske så blir det mestadels normen i samhället om att syskon *är* viktiga som blir styrande. Denna norm upplever vi finns ständigt närvarande i hur familjehemsföräldrarna talar om syskon.

Om vi tar Vera som exempel så verkar hon inte uppfatta att det finns så tydliga förväntningar om att de biologiska syskonen ska ha en nära kontakt. Hon anser inte att familjehemssekreteraren har tryckt på detta, flickans biologiska pappa mår emellanåt mycket dåligt och tar då inga initiativ, flickan själv efterfrågar inte mer kontakt och försöken från det andra familjehemmet verkar även de vara begränsade. Hon har utifrån detta gjort sin egen tolkning av uppdraget. Vi upplever dock att Vera försöker berättiga sitt agerande genom enkla förklaringar och att lägga ut ansvaret på andra i omgivningen. Därför anar vi ändå att hon någonstans känner ett behov av att försvara sig. Hon säger att den biologiska biten är svår, hon och hennes man verkar gemensamt ha bestämt hur de ska kategorisera in syskonkontakten och nu står de fast vid det beslutet. Människor kategoriserar sin verklighet, dessa kognitiva strukturer bestämmer sedan hur ny information tas emot. Det är därför möjligt att familjehemssekreteraren diskuterat syskonkontakten med familjehemmet men att de har stängt ute detta för att de ska kunna bibehålla den sociala verklighet som de har skapat. Vi fann det intressant att Vera lägger ett visst framtida ansvar på flickan att utveckla dessa syskonrelationer. Eftersom flickan aldrig haft så mycket kontakt med sina bröder kan man fråga sig om det inte snarare är Veras ansvar att just försöka skapa en kontakt mellan dem för att flickan ska få en känslomässig tillgång till sina biologiska bröder. Har syskonen inte haft kontakt under flickans uppväxt är det rimligt att anta att kontakten blir svårare att ta upp när flickan blir äldre.

Marie tycker att hon har ett tydligt ansvar för flickans kontakt med sina systrar men det finns även en bror som flickan inte har någon kontakt med alls. Det är möjligt att det från familjehemssekreterarens håll inte kommit några förväntningar om kontakt med denne bror. Dessa två syskon har aldrig bott tillsammans och har bara träffats några få gånger i hela flickans liv. Till följd av detta kan familjehemssekreteraren ha gjort bedömningen att denne bror inte anses stå flickan så nära och således förmedlat detta till Marie. Marie kan sedan ha tagit över den bedömningen och agerat utifrån den uppfattningen.

Människors personliga konstruktioner utgår från de erfarenheter de har. Vi upplever att Karin genom sina erfarenheter bildat sig en uppfattning om att syskonkontakter kan vara mycket problematiska. Hon har varit med om många situationer då syskonrelationerna varit bekymmersamma och det är därför inte så svårt att förstå att hon ställer sig tveksam till denna del av uppdraget. Hon har konstruerat situationen på sitt vis, vilket styr hennes handlande. Dock upplever vi att hon genom samtal med professionella verkar ha accepterat att det kan vara viktigt för barnen att ha kontakt med sitt ursprung. Detta kan vara ett exempel på hur professionella sätter sig in i klientens upplevelsevärld och där försöker påbörja ett förändringsarbete. Karin verkar ha många funderingar om detta ämne men vi uppfattar att hon ändå gör sitt bästa för att upprätthålla syskonkontakterna.

Några informanter anser även att det är deras ansvar att se till att barnen *inte* träffar sina syskon under vissa perioder. De talar dock om detta som en tillfällig begränsning tills situationen har förändrats. Enligt symbolisk interaktionism sker alltid människans definition av situationen i nuet, den är därmed dynamisk och påverkas av många faktorer. Dessa familjehemsföräldrar är följsamma i hur syskonrelationen ser ut i nuet. Detta visar på att de har en förmåga att bedöma situationen annorlunda när förutsättningarna förändrats och de anpassar därmed sitt agerande utifrån den aktuella definitionen.

8.2 Inställning till syskonkontakten

Familjehemsföräldrarnas inställning till syskonkontakterna varierade och vi tycker oss se att hanterandet av dessa verkar ha påverkats av den inställning de haft från början. För informanter som såg lösningar framför problem blev det, vad vi kunde se, lättare att hantera svårigheter kring syskonkontakterna just för att de hade en positiv inställning från början. Om man utgår från ett socialkonstruktionistiskt perspektiv kan man se att familjehemsföräldrarna gjort en personlig konstruktion av hur de ser på syskonkontakterna i sig och att denna konstruktion påverkar deras sätt att handla.

Familjehemsföräldrarna konstruerar bilden av syskonkontakten utifrån sina tidigare erfarenheter. De tycks utifrån dessa erfarenheter skapa scheman för situationer som påverkar och styr hur de tar hand om problem och situationer som uppkommer gällande syskonkontakten. Enligt Tomasteoremet blir en situation verklig i sina konsekvenser om den uppfattas som verklig. Om man kopplar samman detta med vår empiri innebär det att om informanterna upplever syskonkontakten som oproblematiserad så blir den oproblematiserad och det blir då lättare för dem att hantera denna fråga. Som exempel kan vi ta Vera som upplever syskonkontakten som relativt oviktig vilket leder till flickan inte heller har någon närmare kontakt med sina biologiska bröder. Definitionen av syskonkontakten som mindre viktig leder i detta fall till att Vera inte är så aktiv i frågan. Det är även möjligt att hennes definition av syskonkontakten kan påverka flickans inställning till den. Vera säger att flickan själv inte efterfrågar kontakt med sina bröder men detta hade möjligtvis sett annorlunda ut om Vera i interaktion med flickan gett bröderna större fokus. Detta skulle i så fall kunna innebära att familjehemmets inställning till viss del styr barnets syn på kontakterna med sina syskon. Ett annat exempel är Helena som inte tycks se några svårigheter med syskonkontakten vilket lett till att hon inte heller får några större bekymmer med att lösa uppkomna problem. Hon har även på förhand bestämt sig för att syskonkontakten är viktig vilket resulterat i att den blivit en viktig del i uppdraget.

Vi tycker oss även se att familjehemssekreterarens sätt att från början prata om familjehemmets uppdrag kan spela roll. I Helenas fall verkar familjehemssekreteraren genom samtal varit tydlig med att det är mycket viktigt att de ska jobba för att den stora syskonskaran ska kunna ha bra kontakt. Familjehemsverksamhetens inställning, i kombination med Helenas grundinställning om syskon som viktiga, tror vi har lett till att Helena från första början definierat flickans syskonrelationer som viktiga. På liknande sätt skulle det kunna vara så att Vera påverkats av eventuella samtal med familjehemssekreteraren om att flickan antagligen kommer att bo hos dem under hela sin uppväxt. Om Vera fått detta till sig kan informationen ha lett till en definition av flickans syskonrelationer som mindre viktiga. Detta då hon möjligtvis ser flickans biologiska syskon som några som aldrig kommer ha en stor roll i flickans liv eftersom de kommer bo i olika hem och därmed aldrig dela vardagen. Vi kopplar samman detta med socialkonstruktionismens tankar kring hur sociala processer genom bland annat språket spelar roll i hur vi konstruerar vår sociala värld. Man kan förstå familjehemssekreterarnas språk och sätt att uttrycka sig kring familjehemsuppdraget som en påverkansfaktor i hur familjehemsföräldrarna konstruerar sin bild av uppdraget.

8.3 Är blod tjockare än vatten?

Det är tydligt att alla våra informanter tycker att syskon som fenomen är väldigt viktigt. Detta uppfattar vi som en norm som många i vårt samhälle ställer sig bakom. Att syskon uppfattas som så självklart viktiga är inte något naturligt givet som står utanför människors subjektiva verklighet. Man kan se det som en social konstruktion som är resultatet av historiska och kulturella förhållanden. Det är just detta perspektiv som Karin tar upp när hon resonerar kring bilden av att syskon ska vara viktiga. Hon håller inte helt med om detta påstående men verkar i slutändan ändå arbeta utifrån att bilden stämmer. Flera informanter har, likt Karin, erfarenheter av barn som blir illa behandlade av sina syskon men som fortsätter söka kontakt med dem. Bilden av syskon som viktiga påverkar så klart inte bara familjehemsföräldrarna utan även de placerade barnen själva. De vill vara normala och de vill ha normala syskonrelationer eftersom syskon fungerar som en väldigt stark meningsbärande symbol. Vi har genom intervjuerna märkt att många lägger ett stort värde i den relationen, syskon verkar fylla en funktion i att skapa en viss mening i människors liv. Den rådande normen verkar vara så stark att det krävs väldigt mycket för att ett syskon ska förlora rätten till ett annat syskon. Många pratar om syskon som vore det nästan en ägodel, syskon ska alltid finnas där. Även om alla våra informanter själva inte har jättenära och täta relationer till sina egna syskon så beskriver de dem som en trygghet som ger en stabil verklighet. Just eftersom den sociala konstruktionen gällande syskonrelationen är så stark så kommer det påverka familjehemsföräldrarna i hur de hanterar syskonkontakterna. Kan normen om syskon som viktiga leda till att man i vissa fall uppmuntrar och påtvingar en kontakt mellan syskon?

Normen om syskon som viktiga rymmer en maktaspekt som bestämmer hur man ska agera i denna fråga. Är det kanske därför som Vera anser det vara nödvändigt att försvara sitt ställningstagande? I och med att hon försöker försvara sitt handlande upplever vi att hon ändå måste förhålla sig till normen. I slutändan så har hon ändå makten att själv definiera vikten av dessa relationer.

Två av våra informanter är släkt med de placerade barnen. Det framgår i dessa två intervjuer att de har väldigt starka band till barnen och deras syskon. En relevant fråga att ställa sig är hur släktplaceringar påverkar syskonens kontakt. Blir det i dessa fall enklare att upprätthålla syskonrelationerna? Det är möjligt att Jessica och Frida värderar dessa syskonrelationer annorlunda till följd av att de alltid varit närvarande i barnens liv och känner dem väl. Det kanske även framstår som en mer naturlig och självklar kontakt eftersom det placerade barnet fortfarande befinner sig i samma biologiska släkt nätverk. Dock kan relationerna i det biologiska nätverket vara komplicerade. Både Jessica och Frida har en ansträngd relation till sina systrar, barnens mammor, och verkar i dagsläget inte ha så mycket kontakt med dem. Vi har emellertid i vår studie endast fokuserat på kontakten med syskon som bor i andra familjehem. Denna kontakt verkar inte påverkas av informanternas relation till sina systrar och det är istället relationen till det andra familjehemmet som blir viktig (se kap. "Det andra familjehemmet").

Karin tycker att syskon som växer upp i olika familjehem ofta formas olika som personer till följd av detta. Det verkar som om hon tycker att detta kan försvåra syskonkontakten. Flera av våra informanter verkar mena att det är i vardagen som den specifika syskonrelationen utvecklas. När man placerar syskon i olika

familjehem försvinner denna vardagsarena och denna gemenskap. Ett vanligt inslag i en syskonrelation kan vara avundsjuka, som när Jessica resonerar om hur syskon konkurrerar om föräldrarnas kärlek. Om syskonen i sina familjehem får olika mycket tid, uppmärksamhet och materiella ting samt uppfostras på olikartade vis är det möjligt att detta sätter käppar i hjulet för att syskonrelationen ska kunna bli så bra som möjligt. Har syskonen aldrig delat vardagen, som i Veras fall, blir kanske relationen mer av en kompiskaraktär.

8.4 Det andra familjehemmet

Våra intervjuer visar att det finns en stor variation i hur relationerna till de andra familjehemmen ser ut. Dock anser de alla att relationen är viktig och att den kan spela roll i upprätthållandet av syskonkontakterna. Situationerna kring barnen och familjerna kan se mycket olika ut och många faktorer spelar in på hur familjehemsföräldern upplever och hanterar syskonrelationerna. För att kontakten mellan syskon ska ske krävs det inte bara att det ena familjehemmet tar ansvar utan även att det familjehem där syskonet bor är delaktigt. För äldre barn blir det dock annorlunda eftersom de på ett annat sätt kan ta kontakt med sina syskon på egen hand.

Eftersom alla människor alltid definierar situationer utifrån dem själva kan det bli problematiskt om två parter definierar situationen väsensskilt olika från varandra när det krävs ett samarbete mellan de två. För att det ska kunna ske ett meningsfullt utbyte krävs det att de definierar situationen på ett likartat vis. Familjehemmen kan definiera vikten av syskonrelationerna som olika betydelsefulla. Har de olika utgångspunkt innebär det att de kommer att lägga sina ambitioner på olika nivåer och gå in med olika inställning. Barbro, Helena och Marie beskriver alla exempel på mycket goda samarbeten med andra familjehem. På sättet de beskriver deras relation framgår det att familjehemmen i de här fallen ligger på samma nivå. De har samma bild av hur syskonkontakterna ska ske och jobbar tillsammans mot ett gemensamt mål. Dessa tre familjehemsföräldrar uttrycker också att de rent personlighetsmässigt kommer bra överens med de andra familjehemmen, självklart spelar även detta en stor roll i att kommunikationen mellan dem fungerar bra. För barnen kan det även vara väldigt positivt att de båda familjehemmen tycker om varandra eftersom det kan leda till att de umgås som familjer snarare än att träffarna blir ett mer eller mindre ofrivilligt måste. Syskonen får då möjlighet att träffas oftare och under naturliga former, som i Maries fall där familjerna till och med har åkt på semester tillsammans flera gånger.

Ungdomen som är placerad hemma hos Helena har syskon som är placerade i sex andra familjehem. Trots det höga antalet inblandade familjehem verkar kontakterna i denna syskonskara fungera anmärkningsvärt bra. Eftersom det var en sådan stor skara som skulle placeras i olika hem är det rimligt att anta att familjerna som blev utsedda till dessa uppdrag var lämpliga för just denna uppgift och gick in med en positiv inställning till alla dessa kontakter. Helena beskriver att organiserandet och upprätthållandet av syskonrelationerna har haft tydligt fokus redan från början. Dessa familjehemsföräldrar har även fått möjlighet att under organiserade former träffas för att diskutera problem och lösningar samt komma varandra närmare. Familjehemssekreterarna har på ett tydligt vis lyckats förmedla att syskonkontakterna är en oerhört viktig del i dessa uppdrag. Vi uppfattar det som att dessa familjehemsföräldrar till följd av detta definierat situationen likartat och är måna om att gemensamt klara utmaningen.

För Jessica och Vera har kontakten med det andra familjehemmet inte varit lika självklar. I Jessicas fall är det tydligt att familjerna har olika syn på hur träffarna ska gå till samt hur ofta de ska ske. Vi uppfattar att Jessica känner frustration över att de uppfattar situationen så pass olika. För Jessica är det helt självklart att dessa syskon ska få möjlighet att träffas så mycket som möjligt eftersom hon ser

hur dåligt hennes systerdotter mår av att inte få träffa lillasystern. Det andra familjehemmet verkar inte prioritera att syskonen ska ses och kommunikationen mellan de båda familjerna förefaller vara bristfällig. Vera och hennes man verkar inte ha något större intresse för det andra familjehemmet eftersom de inte har prioriterat kontakten mellan de biologiska syskonen. Det andra familjehemmet verkar dock ha gjort försök till att skapa kontakt. Kanske har de utifrån sin situation sett att kontakten är betydelsefull. Utan att Vera tar fortsatt initiativ kan det dock bli svårt att etablera en kontakt.

Utöver att det är viktigt att familjehemmen kan samarbeta och att de kommer bra överens personlighetsmässigt så verkar det även finnas andra faktorer som kan fungera som friktioner i upprätthållandet av syskonkontakterna. Brist på tid och långa avstånd är hinder som några av familjehemsföräldrarna tar upp. Nära avstånd mellan familjehemmen underlättar en tätare kontakt mellan syskonen.

8.5 Bedöms barnets syskonrelationer som viktiga?

Familjehemsföräldrarna bedömer hur pass viktiga syskonrelationerna är utifrån många olika faktorer vilket gör bedömningen komplex. Eftersom informanterna har väldigt olika uppdrag med mycket som skiljer dem åt blir det svårt att dra några generella slutsatser, det verkar dock vara så att de gällande syskonrelationerna gör en bedömning utifrån den specifika situationen för deras uppdrag. Deras definitioner av syskonrelationerna präglas av tidigare erfarenheter och uppfattningar. Fler faktorer som tycks spela in i deras bedömningar är om barnen verkar tycka om att vara med varandra, om de är någorlunda lika i ålder, om de uttrycker en oro för varandra och om barnen har en gemensam bakgrund. När syskonen är i samma ålder kan det innebära att de har spenderat mer tid med varandra och delat samma erfarenheter. Om det är stor åldersskillnad så har barnen inte en delad bakgrund på samma vis. Denna subjektiva verklighet blir utgångspunkten för deras fortsatta handlande. Det visade sig att några informanter redan tidigt under uppdragets gång hade bildat sig en uppfattning om att vissa syskon var extra viktiga för barnet och att de därefter jobbade utifrån dessa antaganden. Som exempel hade Marie vetskap om att flickan och hennes storebrors kontakt var näst intill obefintlig, samtidigt hade flickan tidigare bott med och haft mycket nära kontakt med sin lillasyster. Utifrån denna information verkar Marie ha konstruerat en bild av lillasystem som den viktiga syskonrelationen och brodern som den mindre viktiga. Det skulle vara intressant att veta varifrån Marie fått bilden av att flickan inte har någon relation till sin bror. Möjligtvis har hon fått veta detta från familjehemssekreteraren som eventuellt redan själv gjort en bedömning om att brodern inte står flickan särskilt nära. Maries bild av flickans lillasyster som den viktigaste syskonrelationen kan även den ha påverkats av de professionellas vilja att från början placera dem i samma familjehem. De professionellas bedömning av syskonrelationerna kan därmed i förlängningen ha påverkat familjehemsföräldrarnas bedömning.

Som nämnts tycks informanterna jobba mer för att upprätthålla syskonrelationerna om de märker att barnen på olika sätt efterfrågar och saknar sina syskon. Deras längtan efter sina syskon kan vara uttalad eller icke uttalad. När barnen efterfrågar kontakt med sina biologiska syskon menar vi att barnen lägger förväntningar på sina familjehemsföräldrar som innebär att dessa känner ett ansvar att hjälpa till att upprätthålla en kontakt med syskonen, i synnerhet när det gäller yngre barn. Förväntningarna leder till att familjehemsföräldrarna inkorporerar detta i sina roller och påverkar dem starkt i bedömningen av syskonrelationen.

Familjehemsföräldrarna har enligt oss ett stort tolkningsutrymme och en stor möjlighet att påverka de placerade barnens syskonrelationer. Av alla inblandade parter kring barnen, menar vi att det är familjehemsföräldrarna som i slutändan har störst makt att påverka hur syskonrelationerna kommer utvecklas, särskilt när det gäller de yngre barnen. Det är familjehemsföräldrarna som i många fall möjliggör och styr upp fysiska möten mellan syskonen eller i andra fall låter bli att ordna dessa träffar. Handlingarna påverkar barnets möjlighet att träffa sina syskon och kan även färga barnets syn på relationerna till dem. Det tycks alltså vara så att familjehemsföräldrarnas bedömning av situationen i vissa fall kan tänkas forma barnets inställning till sina syskon. Detta kopplar vi samman med Tomasteoremet då vår bild är att familjehemsföräldrarnas subjektiva tolkning av verkligheten styr deras handlingar. Detta innebär att familjehemsföräldrarna har

en stor makt, makten består i att de utifrån dessa olika egentolkade faktorer bedömer syskonrelationen som viktig eller ej för barnet. Vi anser därför att alla familjehemsföräldrarna har möjlighet att bedöma syskonrelationerna som viktiga eller mindre viktiga och att bedömningen utgör underlaget för hur de i praktiken handlar. De blir därmed de aktörer vilkas bedömning och agerande kan bli grunden för hur syskonens kontakt kommer att se ut på lång sikt. Det är möjligt att det blir svårt att bygga upp en relation efter ett antal år utan kontakt, därför kan det betyda mycket att en vuxen stöttat kontakten under perioder för att relationen i framtiden ska ha möjlighet att upprätthållas och utvecklas.

Flera familjehem bedömde syskon som bött tillsammans som de viktigaste relationerna och påpekade att det betydelsefulla var att de delat vardagen med varandra. Dessa familjehemsföräldrar menar med andra ord att barn som delar vardagen, med allt vad det innebär, har lättare att utveckla en syskonrelation. Även Vera menar att det är de syskon som barnen delar vardagen med som blir betydelsefulla, i detta fall hennes egna biologiska barn. Maries och Veras personliga konstruktioner av syskonrelationerna synliggör vardagsrelationen som den viktiga. Marie tycker att flickans biologiska syster är den viktigaste relationen. Däremot bedömer Vera sina biologiska barn som de viktiga eftersom flickan aldrig delat denna vardag med sina biologiska bröder.

8.6 Familjehemsverksamheten

Familjehemsföräldrarna var över lag nöjda med stödet och handledningen de fått av familjehemssekreterarna. Vi upplever att de tyckte de fått det stöd som de behövt för att kunna göra ett bra arbete som familjehem. När det gäller syskonkontakterna verkar de flesta familjehemmen haft en inställning från början om att de är viktiga. Vi tror att inställningen till syskonkontakten skapats i interaktion med människor runt omkring, bland annat familjehemssekreterarna. Det tycks nämligen vara så att familjehemsföräldrarna i vissa fall har påverkats av att familjehemssekreterarna har betonat att syskonkontakten är av stor vikt. Familjehemssekreterarna verkar i de flesta fall från början påpekat syskonkontakten som viktig och något som de velat att familjehemmen ska jobba för att upprätthålla. Samtalen kring syskonkontakten har inneburit riktade förväntningar från familjehemssekreterarnas håll mot familjehemsföräldrarna. Dessa förväntningar tror vi har styrt familjehemsföräldrarnas val att agera och vilken roll de upplever sig ha. Enligt Goffmans dramaturgiska rollteori styr människor aktivt vilken information man sänder vidare till andra för att på så sätt påverka hur man uppfattas av omgivningen. I samspelet med familjehemssekreterarna är det möjligt att familjehemsföräldrarna till viss del uppträtt på det sätt de finner lämpligt i detta specifika sammanhang för att de vill visa för familjehemssekreterarna att de gör ett bra arbete som familjehem. I denna strävan kan de möjligtvis i viss mån försköna sitt eget agerande när det gäller syskonkontakterna eftersom de känner av förväntningarna från familjehemssekreterarnas håll och gärna vill leva upp till dem. Detta kan även vara fallet under våra intervjuer eftersom informanterna är medvetna om att familjehemssekreterarna kommer få tillgång till den färdiga uppsatsen.

Som vi tidigare beskrivit så skapar människor kognitiva scheman för att skapa ordning och mening i den sociala verklighet de lever i. Familjehemsföräldrarnas scheman gällande syskonkontakter kan styra vilken information de uppfattar från familjehemssekreterarnas håll. Passar informationen in med deras tidigare erfarenheter blir det lättare att foga in denna i de befintliga schemana. Detta innebär även att information som inte passar in kan filtreras bort, medvetet eller omedvetet, för att inte rubba deras sociala verklighet.

Det tycks vara viktigt för familjehemsföräldrarna att de genom samtal med familjehemssekreterarna själva får utrymme att uttrycka sin syn på situationer som uppstår och få vara delaktiga i lösningar. Särskilt Barbro pratar om samtal som hon haft med familjehemssekreteraren och hur de tillsammans kommit fram till alternativa lösningar på situationer. Dessa dialoger tror vi lägger förväntningar på familjehemsföräldrarna och kan spela en stor roll för att de ska få en känsla av att de har en viktig roll och gör ett betydelsefullt jobb.

Den förberedande kursen och de föreläsningar som familjehemsverksamheten ordnat för sina familjehem kan liksom handledningen ha fungerat som verktyg för familjehemssekreterarna att påverka familjehemmen i en viss riktning. Flera av familjehemsföräldrarna menar att kursen gav dem nya sätt att tänka. I dessa fall kan det ha inneburit att familjehemssekreterarna förändrat familjehemsföräldrarnas beteende och relationer till de inblandade i uppdraget. Detta tankesätt hör samman med ett konstruktionistiskt sätt att utföra socialt arbete på. Det stämmer även bra överens med den symboliska interaktionismen

som beskriver människans tolkningar av verkligheten som dynamiska. Eftersom tolkningen av en situation alltid sker i nuet finns möjligheten att förändra denna tolkning genom nya insikter, intryck och värderingar. Om familjehemsföräldrarna genom denna kurs tagit in denna information kan det medföra att de ser verkligheten på ett nytt sätt.

Jessica är nöjd med sin egen familjehemssekreterare men missnöjd med den familjehemssekreterare som har hand om lillasystemens ärende. Samarbetet mellan dessa två familjehemssekreterare verkar inte fungera optimalt. Det är möjligt att den andra familjehemssekreteraren har definierat situationen på ett annorlunda vis utifrån sitt perspektiv eftersom hon/han har den andra familjen i fokus. Kanske har de gjort en annan bedömning av relationen mellan systrarna? Utifrån deras perspektiv är det möjligt att de inte anser att storasystemen är särskilt viktiga för flickan. Jessica beskriver just att de inte verkar förstå hur viktig kontakten är, denna beskrivning utgår från hennes bedömning av att syskonrelationen mellan dem faktiskt är väldigt viktig. Vi har i vår studie utgått från en specifik familjehemsverksamhet. Vi vet därmed inte så mycket om hur andra stadsdelar arbetar med frågan om syskonkontakt mellan biologiska syskon och hur mycket den betonas i just denna familjehemsverksamhets arbete. Kanske hade samarbetet och kommunikationen mellan Jessica och det andra familjehemmet underlättats om de tillhörde samma stadsdel.

9. Slutdiskussion

9.1 Diskussion och slutsatser

Vi börjar nedan med att sammanfatta och diskutera våra slutsatser i uppsatsen. Dessa slutsatser är kopplade till de frågeställningar vi formulerat i studien.

Det visade sig att alla familjehemsföräldrar utom en ansåg att den biologiska syskonkontakten var viktig men också att det kunde finnas hinder som komplicerade bilden. Det fanns en stor variation i hur informanterna upplevde och hanterade syskonkontaktarna vilket verkar bero på många olika omständigheter kring barnet och uppdraget. Familjehemsföräldrarna verkar på olika sätt ha påverkats av egna erfarenheter (positiva/negativa), eventuella släktband, inställning till syskon som fenomen samt hur de bedömt de specifika syskonrelationerna. Andra faktorer som kunde spela in var hur väl de kom överens med det andra familjehemmet, hur de prioriterade sin tid, avstånd till det andra familjehemmet och till sist även hur familjehemssekreterarna bedömt syskonrelationen. Vi har i vårt resultat även funnit att familjehemsföräldrarna har ett stort tolkningsutrymme när det gäller syskonrelationerna. Familjehemssekreteraren lägger vissa förväntningar på familjehemmet om att de ska agera på ett visst sätt i frågan. Om de i interaktion med familjehemsföräldrarna lyckas förmedla att syskonkontakten är av stor vikt kommer även detta att påverka hur familjehemmet definierar uppdraget. Familjehemssekreterarnas stöd och handledning visade sig vara en viktig del för att familjehemmen skulle kunna hantera och lösa svåra situationer som uppstått under uppdragets gång. Det var även framträdande att personer med en positiv grundinställning hade lättare att lösa situationer som uppkom. Vad vi anser var ett oväntat fynd i materialet var att flera av familjehemsföräldrarna inte bara kände ett ansvar för att syskonen skulle träffas utan ibland även ett ansvar för att de inte skulle träffas. Det blev även tydligt att familjehemsföräldrarna stöttade och bidrog till syskonkontaktarna på olika vis beroende på barnets ålder.

Det fanns en väldigt stor mångfald i de intervjuer som vi genomförde. Varje intervju blev en unik berättelse eftersom det fanns så många omständigheter som påverkade barnets situation, uppdragets karaktär och familjehemsföräldrarnas inställning. Vera och Helena var de två informanter som vi uppfattade stod längst ifrån varandra. Veras flicka placerades hos familjen när hon var två timmar gammal och har sedan dess rent känslomässigt varit deras dotter. Flickan har två halvbröder som är ungefär tio år äldre än henne och hon har aldrig bott tillsammans med dem. Veras inställning var att flickan ska få en bild av sina bröder och veta om att de existerar men inte att de behöver ha någon närmare kontakt än så. Det verkar från början ha funnits en inställning från de professionella om att detta skulle komma att bli en långvarig placering, vilket troligtvis har påverkat Veras hållning. Helenas flicka var 10 år när hon blev placerad. Hon hade tidigare bott ihop med den befintliga syskonskaran och Helena beskrev hur flickan själv var väldigt mån om sina syskon och intresserad av att träffa dem så mycket som möjligt. Helenas inställning var att syskonkontaktarna var alldeles självklara och att hon hade ett stort ansvar för att stötta flickan i dessa kontakter. Som man kan se finns det väldigt stora skillnader i dessa informanters berättelser. Till följd av att vårt material spretar åt olika håll och är begränsat till omfånget går det inte att dra några definitiva generella

slutsatser. Familjehemsföräldrarnas historier får istället fungera som exempel på verkligheten men vi anser att man ändå kan se vissa gemensamma drag som är värda att nämna.

För att samarbetet mellan familjehemmen ska fungera så bra som möjligt är det viktigt att familjehemsverksamheten matchar de familjehem väl som de olika syskonen ska placeras i. Förutom att det är viktigt att familjehemmen kommer bra överens har vi även funnit att det är av stor vikt att de ligger på samma nivå när det gäller syskonkontakten. Det krävs att de har samma bild och liknande inställning till hur kontakten ska ske, annars kan det uppstå problem.

Vi har funnit att familjehemsföräldrarna har ett stort tolkningsutrymme i bedömningen av barnens syskonrelationer. Utifrån den tolkning de gör har de sedan valt att agera eller att inte agera i frågan, vi kunde se att de la olika mycket kraft på barnets olika syskonrelationer. De kan därmed ha möjlighet att påverka hur syskonrelationen utvecklas. Detta gäller främst de yngre barnen. Många av våra informanter hade lite äldre ungdomar placerade hos sig. Flera av dessa ungdomar verkar dock ha haft problematiska bakgrunder och var därför ändå i behov av stöttning från familjehemsföräldrarna för att själva kunna hantera sina syskonkontakter. För de ungdomar som varit placerade hos familjehemmet en längre tid kan familjehemsföräldrarnas tidigare agerande ha påverkat hur syskonrelationen ser ut idag. Familjehemsföräldrarnas tolkningsutrymme kan vi koppla samman med begreppet *gatekeeper* som nämndes under 4. *Tidigare forskning* i en artikel skriven av James et al (2008). Författarna menade att omsorgsgivarna fungerade som gatekeepers och påverkade hur syskonkontakten såg ut i praktiken för barnen. Deras slutsats stämmer därmed överens med vår egen slutsats om att det är viktigt att familjehemsföräldrarna är positivt inställda till syskonkontakterna. James et al. beskrev en kategori gatekeepers som var aktiva i att begränsa syskonkontakterna för att skydda barnet. I vårt material fanns det vissa informanter som tyckte att de hade ett ansvar för att skydda barnet från vissa kontakter, skillnaden var att våra informanter talade om detta som en tillfällig begränsning tills situationen förändrats.

Det finns även flera andra likheter i vårt resultat och denna amerikanska studie. Dessa likheter gäller olika faktorer som påverkar syskonrelationen och som vi funnit närvarande i den bedömning av syskonrelationen som familjehemsföräldern gjort. En skillnad handlar om de professionellas roll i upprätthållandet av syskonkontakterna. I den amerikanska studien visade det sig att de professionella hade en marginaliserad funktion i detta arbete. Vi fann däremot att familjehemssekreterarnas stöd och handledning var betydelsefull för familjehemsföräldrarna. Vi uppfattade att familjehemssekreterarna i de flesta fall var aktiva i dialogen om syskonkontakterna.

Sallnäs och Lundström (2009) fann i sin studie att det geografiska avståndet kunde försvåra syskonkontakten. Några av våra informanter tog upp denna aspekt som ett hinder men i de flesta fall var det geografiska avståndet inte så långt mellan familjehemmen. Sallnäs och Lundströms resultat visade även att barn som var placerade på institution hade tätare kontakt med sina syskon än barn som bodde i familjehem. Ingen av våra informanter trodde att deras biologiska barn kunde ersätta barnets biologiska syskon. I praktiken tycker vi oss ändå kunna se

att biologiska barn i familjehemmet kan påverka hur syskonkontakten ser ut. Kanske hade de biologiska syskonen haft tätare kontakt om det inte hade funnits vardagliga syskonrelationer i familjehemmet? Många familjehemsföräldrar beskrev att de placerade barnen hade en mycket god kontakt till de ”nya” syskonen. Vera tror att flickan hade haft mer kontakt med sina biologiska bröder om det inte hade funnits två biologiska barn i familjen.

Höjer (2001) tog i sin avhandling upp att det kan kännas svårt för familjehem att öppna upp gränserna för en ny familj när de tar emot någon annans barn. I vårt material upplevde vi att endast Vera hade svårt att släppa in flickans biologiska familj. Hur beredd man är på att öppna upp sin familj tror vi kan ha att göra med vilken inställning man har till uppdraget och hur man är som person.

Vi tycker att det var glädjande att se hur engagerade de flesta av våra informanter var gällande kontakten med barnens biologiska syskon eftersom det som familjehemsförälder kan finnas många andra delar som tar tid och prioriteras framför kontakten mellan syskonen. Många var dock övertygade om att syskonen var en väldigt viktig del för barnen och arbetade aktivt för att stötta och underlätta dessa kontakter.

9.2 Vidare forskning

I vår studie har vi endast intervjuat familjehemsföräldrarna och därmed bara fått ta del av deras upplevelser och synsätt på ämnet. Därför vore det intressant att göra en utvidgad studie där man även intervjuar de placerade barnen samt de familjehemssekreterare som är involverade i uppdragen för att med hjälp av dessa olika perspektiv skapa en djupare förståelse.

Vi anser att det är viktigt att man inom svensk familjehemsforskning i högre grad uppmärksammar frågan om syskonrelationer för placerade barn eftersom den hittills inte fått ta så stor plats. Kunskapen om dessa syskonrelationer och kontakten mellan dem är i dagsläget mycket begränsad. Det vore även intressant att göra en retroaktiv studie som undersöker de före detta familjehemsplacerade barnens erfarenheter och upplevelser av kontakten med biologiska syskon under den tid de var placerade. Genom en sådan studie skulle man möjligtvis kunna få värdefull information om vad som varit viktigt utifrån barnens perspektiv och även försöka finna strategier för hur man bäst stöttar dessa barn i syskonrelationerna. Ett steg i detta led skulle kunna vara att undersöka vad som påverkar om syskonen får en nära kontakt eller inte i vuxen ålder.

9.3 Slutord

Familjehemsföräldrarnas situationer skiljer sig mycket åt. De upplever olika slags hinder som kan försvåra syskonkontakten och de kan påverkas av en mängd faktorer i hur de definierar barnets syskonrelationer och vikten av dem. I slutändan är det upp till de enskilda familjehemsföräldrarna hur mycket de väljer att engagera sig i denna fråga.

10. Referenslista

Andersson, Gunvor & Swärd, Hans (2008) ”Etiska reflektioner”. I: Meeuwisse, Anna/Swärd, Hans/Eliasson-Lappalainen, Rosmari/Jacobsson, Katarina (red) *Forskningsmetodik för socialvetare* (s. 235-249). Stockholm: Natur och kultur.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber AB.

Burr, Vivien (2003) *Social constructionism*. London: Routledge.

Carle, Jan/Nilsson, Björn/Alvaro, José Luis/Garrido, Alicia (2006) *Socialpsykologi: bakgrund, teorier och perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Charon, Joel M. (2006) *Symbolic interactionism: an introduction, an interpretation, an integration*. Upper Saddle River, N.J.: Pearson Education.

Dalen, Monica (2008) *Intervju som metod*. Malmö: Gleerups utbildning.

Eneroth, Bo (1991) ”Det främmande folket”. I: Nestius, Hans (red): *Olika som bär: syskonroller i barndom och vuxenliv* (s. 48-52). Stockholm: Sesam.

Erman, Margareta (2003) *Barnet och familjehemmet: en handbok om socialnämndens ansvar*. Stockholm: Svenska kommunförbundet.

Fahlberg, Gunnar (2009) *Socialtjänstlagarna*. Malmö: Liber.

Hasselgren, Arne & Henrikson, Eva (2008) *Styrning och uppföljning av familjehemsverksamheten i Göteborgs Stad*. Göteborg: Stadsrevisionen Göteborgs Stad.

Herrick, Mary Anne & Piccus, Wendy (2005) ”Sibling connections: The importance of nurturing sibling bonds in the foster care system”. *Children and Youth Services Review*, 27, 7, 845-861.

Höjer, Ingrid (2001) *Fosterfamiljens inre liv*. Göteborg : Göteborgs Universitet.

James, Sigrid/Monn, Amy R./Palinkas, Lawrence A. & Leslie, Laurel K. (2008) ”Maintaining Sibling Relationships for Children in Foster and Adoptive Placements”. *Children and Youth Services Review*, 30, 1, 90-106.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Sam (2005a) ”Teori, metod och empiri”. I: Larsson, Sam/Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete* (s. 19-37). Lund: Studentlitteratur.

Larsson, Sam (2005b) ”Kvalitativ metod – en introduktion”. I: Larsson, Sam/Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete* (s. 91-128). Lund: Studentlitteratur.

Lennéer-Axelson, Barbro (1991) ”Lovsång till syskonskapet”. I: Nestius, Hans (red): *Olika som bär: syskonroller i barndom och vuxenliv* (s. 78-91). Stockholm: Sesam.

Lindström, Kristina (1991) ”Poängen med syskonskap är att det ger en fantastisk lärdom i överlevnad”. I: Nestius, Hans (red): *Olika som bär: syskonroller i barndom och vuxenliv* (s. 7-13). Stockholm: Sesam.

Lundén, Karin (2010) *Att identifiera omsorgssvikt hos förskolebarn: vad kan vi lära av forskningen?*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.

Lööf, Doriana (2005) ”Informationssökning”. I: Larsson, Sam/Lilja, John & Mannheimer, Katarina (red): *Forskningsmetoder i socialt arbete* (s. 347-366). Lund: Studentlitteratur.

Ne.se¹ (2012) Sökord: *handledning*.
<http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/handledning> (2012-04-15)

Ne.se² (2012) Sökord: *socialtjänst*.
[http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/socialtjänst](http://www.ne.se.ezproxy.ub.gu.se/lang/socialtjanst) (2012-04-15)

Nordenfors, Monica (2006) *Ett reflexivt syskonskap: en studie om att växa upp tillsammans med fostersyskon*. Göteborg: Göteborgs Universitet.

Payne, Malcolm (2008) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Stockholm: Natur och kultur.

Sallnäs, Marie & Lundström, Tommy (2009) ”Samhällsvårdade ungdomars kontakter med föräldrar och syskon”. *Socionomens Forskningssupplement*, 26, 53-63.

Sanders, Robert (2004) *Sibling relationships: theory and issues for practice*. Basingstoke: Palgrave.

SFS 1990:52: *Lag med särskilda bestämmelser om vård av unga*.

Shlonsky, Aron/Bellamy, Jennifer/Elkins, Jennifer & Ashare, Caryn J. (2005) ”The other kin: setting the course for research, policy, and practice with siblings in foster care”. *Children and Youth Services Review*, 27, 7, 697-716.

Sjöström, Ulla (1994) ”Hermeneutik – att tolka utsagor och handlingar”. I: Starrin, Bengt & Svensson, Per-Gunnar (red): *Kvalitativ metod och vetenskapsteori* (s. 73-90). Lund: Studentlitteratur.

Socialstyrelsen (2011) *Barn och unga – insatser år 2010. Vissa insatser enligt Socialtjänstlagen (SoL) och lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU)*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Socialtjänstförordningen 1981:750.

Socialtjänstlagen 2001:453.

Statistiska Centralbyrån (2011) ”Barn- och familjestatistik” (elektronisk), SCB:s officiella hemsida <http://www.scb.se/Pages/TableAndChart____255868.aspx> (2012-03-22).

Sundell, Knut & Thunell, Mona (1997) *Att arbeta som familjehem: en undersökning av familjehemsvården*. Stockholm: Socialtjänsten, FoU-byrån.

Trost, Jan & Levin, Irene (1999) *Att förstå vardagen: med ett symbolisk interaktionistiskt perspektiv*. Lund: Studentlitteratur.

Thurén, Torsten (2007) *Vetenskapsteori för nybörjare*. Stockholm: Liber.

Vetenskapsrådet (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Watt Boolsen, Merete (2007) *Kvalitativa analyser: [forskningsprocess, människa, samhälle]*. Malmö: Gleerup.

11. Bilagor

11.1 Informationsbrev

GÖTEBORGS UNIVERSITET INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

120223 Göteborg

Studie om hur familjehemsföräldrar upplever och hanterar de familjehemsplacerade barnens kontakt med sina biologiska syskon

Vi heter Olivia Perhamn och Jenny Hagvil och läser sjätte terminen på Socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet. Vi ska nu skriva en C-uppsats och planerar att undersöka hur familjehemsföräldrar upplever och hanterar familjehemsplacerade barns syskonkontakt med sina biologiska syskon. Vi är mycket intresserade av att få ta del av Dina upplevelser, tankar och erfarenheter gällande denna fråga!

För att kunna undersöka detta område planerar vi att genomföra intervjuer med ett antal familjehemsföräldrar. Vi önskar att få samtala med **en** av Er föräldrar i familjehemmet. Vi skulle helst vilja spela in samtalet för att kunna sammanställa det på ett korrekt sätt. För att Du ska känna Dig så bekväm som möjligt vid intervjutillfället så är vi måna om att Du själv får bestämma var intervjun ska äga rum. Intervjun kommer att ta ca 45 minuter.

Vi vill påpeka att det är frivilligt att medverka i den här studien och att Du har rätt att avbryta Ditt deltagande om Du vill utan någon vidare motivering. Vi kommer att följa Vetenskapsrådets forskningsetiska principer:

- **Informationskravet** - Forskaren skall informera de av forskningen berörda om den aktuella forskningsuppgiftens syfte.
- **Samtyckeskravet** - Deltagare i en undersökning har rätt att själva bestämma över sin medverkan.
- **Konfidentialitetskravet** - Uppgifter om alla i en undersökning ingående personer skall ges största möjliga konfidentialitet och personuppgifterna skall förvaras på ett sådant sätt att obehöriga inte kan ta del av dem.
- **Nyttjandekravet** - Uppgifter insamlade om enskilda personer får endast användas för forskningsändamål.

Vi kommer att ta kontakt med Dig via telefon inom de närmsta dagarna för att prata om Din medverkan och boka in en tid för intervju!

Vår handledare för denna uppsats är universitetslektor Bengt Carlsson.

Telefon: XXX-XXXXXXX

E-post: XXX

Om Du har några frågor är Du välkommen att kontakta någon av oss eller vår handledare.

Jenny Hagvil

Telefon: XXX-XXXXXXX

E-post: XXX

Olivia Perhamn

Telefon: XXX-XXXXXXX

E-post:XXX

11.2 Intervjuguide

1. Berätta lite om det barnet som är familjehemsplacerat hemma hos dig!
2. Hur ser umgänget ut med barnets biologiska syskon? Var bor syskonet? Hur ofta träffas de? På vems initiativ träffas de?
3. Vad vet du om hur syskonens relation var innan?
4. Hur tror du att deras relation har påverkats av att de bor i olika familjehem?
5. Tycker du att syskonkontakten är viktig? I såna fall, varför?
6. Vad anser du att ni som familjehem har för ansvar när det gäller syskonkontakten?
7. Tycker ni att det är en del av ert uppdrag som familjehem att stötta barnet i syskonkontakterna?
8. Beskriv hur det är när syskonen träffas! Hur mår barnet/vad händer med barnet när det träffar sina syskon? Hur tror du att barnet känner sig efter träff med sitt/sina syskon? Ge gärna exempel!
9. Hur sker kontakten rent praktiskt?
10. Vad är positivt med att barnet träffar sina syskon? Vad fungerar bra? Ge gärna exempel!
11. Finns det något i syskonkontakten som känns svårt att hantera? Hur löser ni detta?
12. Hur tror du att barnet tänker om syskonkontakten? Tror du att barnet skulle vilja ha det annorlunda?
13. Hur tycker du att kontakten är mellan din familj och den/de andra familjehemmen?
14. Kan du berätta om barnets relationer till sina syskon i familjehemmet?
15. Hur ser du på syskonrelationer rent allmänt?
16. Har du själv syskon? Kan du berätta om din kontakt med dina syskon?
17. Vad har ni fått för stöttning av familjehemssekreteraren när det gäller syskonkontakterna? Förekommer handledning?
18. Vad hade du velat ha mer av?